This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Digitized by Google

ft of

Mr. William P. Wreden

NFORD UNIVERSITY LIBRARIES

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Széchy Mária.

Burgen mit hohen
Mauern und Zinnen,
Mädchen mit stolzen
Höhnenden Sinnen,
Möcht' ich gewinnen...
Goethe, Faust.

Digitized by Google

Digitized by Google

SZÉCHY MÁRIA.

TÖRTÉNETI SZÍNMŰ

ÍRTA

DÓCZI LAJOS.

BUDAPEST.
KIADJA RÁTH MÓR.
1885.

Digitized by Google

Digitized by Google

SZÉCHY MÁRIA.

TÖRTÉNETI SZÍNMŰ

ÍRTA

DÓCZI LAJOS.

BUDAPEST.
KIADJA RÁTH MÓR.
1885.

Digitized by Google

PH3213
D6259

Digitized by Google

BERCZIK ÁRPÁDNAK.

Kedves barátom!

Emunkát neked ajánlom, húsz éves barátságunknak s a számos, szép és szívreható emléknek, mely e barátsághoz fűződik. Neked csak ennyit kellene mondanom, s tudom, megértenéd e kevésből mindazt, a mit érzek és gondolok. Vannak húrok, melyeknek egyszerű megpedzése mélyebben hat lelkünkre, mintha

Digitized by Google

egész zenekar zúgna keresztül az érzések minden skáláin. Ilyen húr pendül meg bennünk, ha a férfikor lejtőjén, mikor a vágyak lohadnak s a remény kezd hidegülni, visszapillantunk az ifjúkor elsötétlő völgyébe, hol az első lelkesedés, az első szerelem és az első barátság virágait ültettük. Mennyi vágy virágzott le gyümölcs nélkül, mennyi remény mutatott teljesülve idegen arczot, mennyi kedvelt terv dőlt dugába, mennyi barátságot kaszált le a viszszavonás, a félreértés, az élet és —

Digitized by Google

a halál! Csak *egy* nem változott, a lelkesedés, mely nagynak láttatta velünk kicsinyekkel mind azt, a mi naponkénti vitáink tárgya volt: egymás tehetségét s az akkor felszabadult ország jövőjét.

Mindezt átérzed velem egy szóra is, mikor barátságunk kezdetére emlékeztetlek; de én szeretném, hogy egy részét mások is érezzék, s megvallom, hogy e sorokkal azon kör emlékének akarok adózni, mely írói pályánk közös bölcsője volt, a legnemesebb Bohême hajdani tanyájának,

Digitized by Google

az eltűnt „Kávéforrás“-nak. Eltűnt a hely, el az ifjak nagy része, kik ott találkoztak. Toldy István, a szép és derék fiú, ki frivol tréfákba burkolta szemérmes jó szívét; Csepreghy Ferencz, a legtisztább és leggazdagabb kedélyek egyike; Márkus István, a mi politikai kedvenczünk, kinek „tanulás és becsület“ volt jelszava, Márkus Miklós, a sóhajok közt mosolygó lyrikus. Elhulltak vendégeink közűl a jóakaróan gúnyolódó Tóth Kálmán, a folyton tanuló Lőw Tóbiás... Mennyi sír, meny-

Digitized by Google

nyi fájdalmas emlék, mennyi elhullott remény! S mi élők szétestünk, fakúlunk, öregszünk!

Melancholikus gondolat, de megenyhítve egy szép vigasz által, s ez az, hogy — dolgozunk. A miért pedig dolgozunk, az ügy, mely bennünket lelkesített és összetartott, a magyarság ügye, ez idő alatt sem meg nem halt, sem el nem fakúlt, sem meg nem öregedett. *Egy* magyar színház állt fenn akkor Budapesten, kínnal dédelgettük a másodiknak tervét: ma négy színházban hangzik

Digitized by Google

a magyar szó. Akkor az egy színháznak nem volt elegendő darabja, a született darabnak nem volt színháza: ma válogathat a színház a költőben, a költő a színházakban. Sok hit és lelkesedés volt bennünk a hajdani „Kávéforrás“ idejében; de ennyi haladást húsz év alatt legnagyobb lelkesedésünkben sem tudtunk volna elhinni.

A te vérmes lelkedben fogant meg akkor a legtöbb remény és legtöbb kétség; te voltál kedélyre a legfiatalabb köztünk s az vagy most is.

Digitized by Google

Ez üdvözletet tehát hozzád küldöm, s kérlek, hogy e művet, melyen nagyobb akarattal, mint inspiráczióval dolgoztam, mint *munkát* ítéld meg, becsületes czéljai szerint, s ne a gyenge eredmény után. Te tudod, hogy jót akartam vele s mintegy lemondással dolgoztam rajta, lemondással sok olyanról, a mi előbbi munkáimban tetszett, noha nem a dolog lényegére tartozott. Hiszen ha már öregszünk, haladni is akarnánk; megállapodni pedig csak egyben bírunk és akarunk, s ez a régi barát-

Digitized by Google

ság ápolása. A barátság emlékeit féltőbben kell őrizni, mint a szerelem zálogait, mert a barátság maga az ifjúság. A szerelemtől soha sem kell búcsút venni; a hatvan éves szív sem biztos egy új szenvedély gyönyörétől és kínjától. De új barátság nem fűződik már korunkban, s a mit jó barátjaiban veszt az őszülő férfiú, azt nem pótolja többé senki és semmi.

Azért szívből kivánom, tartson meg az Isten téged s mindnyájotokat, a kik még talpon vagytok, jó egész-

Digitized by Google

ségben, ép hitben és azon munkában, mely ifjúkorunk eszménye volt, s öregkorunk reménye marad.

Bécsben, 1885 november havában.

Igaz barátod

DÓCZI LAJOS.

Digitized by Google

Digitized by Google

SZEMÉLYEK.

GRÓF SZÉCHY MÁRIA,
GRÓF SZÉCHY ÉVA,
GRÓF SZÉCHY KATA, } Murány urai.

ILLÉSHÁZY GYÖRGY, Éva férje.

BÁRÓ LISZTIUS, Kata férje.

HADADI WESSELÉNYI FERENCZ, császári parancsnok.

ISTVÁN, a diákja.

GOMBKÖTŐ, }
VADÁSZI, } Wesselényi hadnagyai.

KÁDAS, Mária embere.

BUDAHÁZY, várnagy }
PORKOLÁB, } Murányban.
HADNAGY, }

Történik 1644-ben.

Ezen színmű színpadok irányában kéziratnak tekintendő, szerző beegyezése nélkül elő nem adható.

Digitized by Google

Digitized by Google

ELSŐ FELVONÁS.

Csarnok a murányi várban.

ELSŐ JELENET.

LISZTIUS, ILLÉSHÁZY.

(Jönnek útra készen, később SZOLGA.)

LISZTIUS.

HÁT gondolod, hogy elmehetsz?

ILLÉSHÁZY.

Hát gondolom. Megyek,

LISZTIUS.

No, lassan. Ez nem ok.

Digitized by Google

ILLÉSHÁZY.

Mit, oktalan' beszélek én?

LISZTIUS.

No lassan!
Kire bízod a várat? (Illésházy kardjával egy falon függő pajzsra üt. Lisztius összerezzen.)
Jaj! mi lelt?

(A zajra egy SZOLGA jön.)

ILLÉSHÁZY.

Bort! (Szolga el.) Hadd igyam türelmet.
Görbe Lisztius,
Te kérdező jel! Azt hiszed talán,
Mert púpos észt adott neked az Isten,
Hogy úntalan felelni tartozom?
Kassára megyek, mert dolgom van ott.
Elég ez?

LISZTIUS.

Hát elég, ha a dolog
Megéri azt, mit itten elszalasztasz.

ILLÉSHÁZY.

(Lábával toppan.) Jaj! béketürés!
(Szolga bort hoz két kupában. Illésházy felhajt egy kupával.)
Nos vigyázz. Murányba
Bevettük a Rákóczy katonáit.

Digitized by Google

LISZTIUS.

Bevett . . . azaz kegyelmed vette be.
(Hörpent a borból.)

ILLÉSHÁZY.

Hát persze én — nem is tanácslanám,
Hogy más vegye magára. Befogadtam
E várba, mely a Ferdinánd királyé,
Rákóczy hadait. Én tettem ezt,
Noha a vár a Széchy Kataliné
(Ki Lisztiné), s Éván kívül: (ki nőm)
A Széchy Máriáé, a ki özvegy —
Vagy ilyesforma —

LISZTIUS.

Kún István tagadja.
Tovább, de lassan, — hogy megértselek.
Ördög vigyen, olyan sebes az elméd!

ILLÉSHÁZY.

Jaj, csigaész! — s még azt mondják, ravasz!
Rákóczyhoz több okból álltam én.
Először, mert hitünknek véde ő,
Melyet az osztrák papjai kitúrnak.

Digitized by Google

LISZTIUS.

Igaz. No, persze Pázmány, Lippai
Magyar papok —

ILLÉSHÁZY.

Osztrák papok, ha mondom.
Nem ért ehhez kegyelmed. Másod okból:
Mivel a győzelem Rákóczynak
Zsebébe' van.

LISZTIUS.

Ugyan?

ILLÉSHÁZY.

Zsebébe, mondom.
A svéd király, a franczia király
Frigyesei. A budai basának
Parancsa van, hogy hátul támogassa.
Megbír ezekkel a császár? Soha!
Azért okosság is, meg honfiérzet
Egyet tanácsolt: a magyar ügyet
Karolni fel. Magyar legyen Murány.

LISZTIUS.

Azt mondja a magyar király is.

Digitized by Google

ILLÉSHÁZY.

Azt.
De... Ej, hisz úgy sem értenél.

LISZTIUS.

No lassan.
Hát más okod nincs? Kassán mit keressz?
Még Wesselényi, kétszer visszaverve,
Itt táboroz s nem hagyja el Murányt.

ILLÉSHÁZY.

Az ördög féljen Wesselényitől.
A vár magas — megvédi önmagát.
Ha zerge volna minden ágyúja,
Akkor sem birna oly magasra mászni,
Hogy rálőhessen sziklafalainkra.
Megvédi ezt egy asszony is.

LISZTIUS.

No, ezt,
Ép ezt az egyet nem tanácslanám.
Ne bízd a várat Széchy Máriára!
Félj tőle! Mondom! Túljár eszeden.

Digitized by Google

ILLÉSHÁZY.

Az eszemen? Elmult az az idő
No hát vigyázz. Kassára ha megyek
Azért teszem, mert túljár az eszem
Az ő eszén.

LISZTIUS.

Aha! Hogyan? De lassan.
Kassára hát —

ILLÉSHÁZY.

Azért megyek — de hallgatsz?

LISZTIUS.

Bár szólni tudnék úgy, mint hallgatok,
De lassan — Oly sátáni gyors eszed
van.

ILLÉSHÁZY.

Neked se károd, nékem haszon is,
Meg boszúállás. Kassán azt teszem,
Hogy ezt a várat, melyet most csak őrzök,
Elfoglalom magamnak.

LISZTIUS.

Ah! Magadnak?

Digitized by Google

ILLÉSHÁZY.

(Észreveszi magát.) Azaz magunknak. Évának, Katának
S a férjeiknek. Máriának itt
Ne legyen mit keresni.

LISZTIUS.

Óh te róka!
Van ám eszed! Ki hitte volna!

ILLÉSHÁZY.

Érts meg.
(Iszik.) Hárman vagyunk Muránynak urai.
Így hagyta Széchy Györgyné rendelése,
Így hagyta helyben a király. Ha én
A fejdelemnél közbe járok, ő
Megszűnteti anyósunk rendelését.
Kitúrjuk Máriát — s ketten leszünk.

LISZTIUS.

S aztán kitúrjuk Lisztiust — hehe!
S egyen leszünk.

ILLÉSHÁZY.

No majd megegyezünk.
(Félre.) Eljárt a szám.

Digitized by Google

LISZTIUS.

Csak oly nagyon eszes
Ne lennél, s én ne oly lassú eszű. —
De nem birok veled. És Mária!
Szegényke! Özvegy és gyámoltalan!

ILLÉSHÁZY.

Se egyik ő, se másik. Menjen el
Rozsályi Kúnhoz, hisz hites ura.

LISZTIUS.

No azt előzte ágyúval, tudod.

ILLÉSHÁZY.

S gyámoltalan! Ördög s pokol. Kinál-
tam
Én oltalommal — nem kellett neki,
Hát lássa —

LISZTIUS.

Megkináltad ótalommal — —
Nem értelek! Azt mondtad, megkinál-
tad —

ILLÉSHÁZY.

(Félre.) Megint! Szerencse, hogy oly fél-
eszű,

Digitized by Google

Mint csacska én. (Fenn.) Minek neki a vár?
Lugas való asszonynak. Vára néki
A hitvese. Ha Déva nem erősség,
Rozsályi Kún, mikor reá ütött
Kétszáz lovassal, elvihette volna,
S nem volna itt nyakunkon. A helyett
Az asszony elkergette ágyúszóval
Törvényes urát —

LISZTIUS.

És ha itt hagyod,
Ki biztosít, hogy velünk is nem így tesz?

ILLÉSHÁZY.

A katonák erdélyiek, a várnagy
Mienk. A kulcsot Éva őrzi majd.
(Dühösen.)
S jaj a fejének, hogyha jól nem őrzi.
Aztán van is fogalma Máriának,
Hogy mit csinálok én Rákóczynál.
Hát te sejtetted-e?

LISZTIUS.

Nem én! Nem én!

Digitized by Google

ILLÉSHÁZY.

Megíratom az adomány-levélt
A fejdelemmel, s mire visszaérek,
Murány enyém —

LISZTIUS.

(Lassan, mintegy félve.) Mondjuk talán:
miénk.

ILLÉSHÁZY.

(Félre.) Te vagy utolsó gondom.

LISZTIUS.

Csak vigyázz —
Ha Mária megtudja!

ILLÉSHÁZY.

Már kitől?
Rajtad kívül nem tudja senki.

LISZTIUS.

Hát
Csak fáj a szivem özvegy árvaságán.

ILLÉSHÁZY.

Csak nem fogod — Megöllek!

Digitized by Google

LISZTIUS.

Lassan!

ILLÉSHÁZY.

Érts meg:
Megöllek e kezemmel itt.

LISZTIUS.

No nem.
Nem mondtam azt, hogy tőlem tudja meg.

ILLÉSHÁZY.

Nem tudja más. Hiszen magad se tudnád,
Ha jámbor arczodba nem bizom.

LISZTIUS.

Úgy van.
(Egy írást vesz elő.) Olvasd, de lassan.

ILLÉSHÁZY (olvas.)

„Én, gróf Illésházy,
Lekötöm a hitem s becsületem'
Magam és Éva asszonyom nevében,
Hogy Liszti báró s Széchy Kata nélkül
Murány ügyében nem határozok."
— Ezt írjam? Én?

Digitized by Google

LISZTIUS.

(Borral kínálja.) Igyál s olvasd tovább.

ILLÉSHÁZY.

„Így Lisztius is asszonyával együtt
Hitét teszi reá, hogy nélkülem
A vár dolgában nem rendelkezik.
Ketten pedig mi Széchy Máriával
Sem osztozunk, se meg nem egyezünk,
Mint a ki Széchy Györgyné életében
Kikapva jussát, szóval is lemondott
Az örökségről“ — S mindez, készen, írva
Volt a zsebedben, -- mikor meg se
mondtam,
Hogy mért megyek Kassára?

LISZTIUS.

Úgy van.

ILLÉSHÁZY.

És te
Csak hagysz beszélni, mintha szörnyű
újság
Lett voln' előtted?

LISZTIUS.

Hagytalak, de lassan.

Digitized by Google

ILLÉSHÁZY.

S hogy ide írjam a nevem'?

LISZTIUS.

Ide.
In duplo. (Kihúzza az irat mását.) Mind a
ketten írjuk. Így.
S Kassán nekem is lesz jó emberem.
S Rákóczy tudni fogja, hogy Murányt
Nem Illésházy birja egymaga.
S ha visszajösz az adománylevéllel,
Lipcsén megállsz majd — egy kanál
levesre?
S ha látom, hogy kettőnkre szól, nos,
akkor
Nem tud meg tőlem semmit Mária.
Ha pedig elvétették volna Kassán,
Akkor lehet, hogy Mária csudából
Megtudja mégis és be sem bocsát.
Jó lesz azért, ha ezt aláírod.

ILLÉSHÁZY.

Gazember —

LISZTIUS.

Úgy van, gazember legyen,
Ki megszegi hitét. Nos, írjuk-e?

Digitized by Google

ILLÉSHÁZY.

(Félre.) Akartad, Mária. Rabod lehetnék.
Te csúfot űztél Illésházyból,
Bűntetlen ezt nem tette senki még.

LISZTIUS.

No, írjuk-e?

ILLÉSHÁZY.

Irom.

LISZTIUS.

Látom, de lassan.

ILLÉSHÁZY.

(Kétszer aláírja, utána Lisztius, mikor az írásokat kicserélik, jön Mária, Éva, Kata. Önkénytelenül eldugják az írásokat.)

Digitized by Google

MÁSODIK JELENET.

ELŐBBIEK, MÁRIA *pánczélosan*, ÉVA, KATA.

ILLÉSHÁZY.

Hah, Mária!

MÁRIA.

Mért épen Mária?
Öcséim itt tán árnyékot se vetnek?

LISZTIUS.

No megakad a szem az ilyenen; (Vértjére mutatva.)
A húgom azt hiszi, a nap is asszony,
De nem olyan szép — s tükröt tart eléje,
Hogy lássa mennyivel szebb Mária!

MÁRIA.

(Katának.) Valamit forral ellenem urad.
Úgy félek tőle, mikor mosolyog.
Bókjának olyan vaczkor íze van.

KATA.

Az én uram olyan, milyen. (Lisztiushoz súgva.) No meg van?

Digitized by Google

LISZTIUS.

Meg.

MÁRIA.

Hős vezérünk, (Illésházynak) igaz,
hogy búcsúzol?
(Évának.) Hogy néz! A szeme harcz
és háború.

ÉVA.

(Súgva.) Mindég ilyen, — ne ingereld.

MÁRIA.

Fogadnék,
Hogy nyájas szón töröd a fejedet,
Azért mordulsz reánk tekinteteddel.
Mert plánumok és tettek embere
A fényes Illésházy Gábor. Felleg ő
A mely csak akkor szól, ha menydörög.
(Éva huzogatja, hogy ne beszéljen, de Mária eléje
áll és telt kupával kínálja.)
No, búcsúpoharat!

ÉVA.

(Katának.) Hogy mer vele
Kikötni! Engem fojtogat a szó is,
Mikor haragszik.

Digitized by Google

KATA.

Férfi asszony ő.
A ki lemond az asszonytiszteletről,
Könnyen nyer férfiaktól bámulást.

ILLÉSHÁZY.

(Megfogva Mária kezét, súgva.)
Kisérj el.

MÁRIA.

Én? Hová?

ILLÉSHÁZY.

Kassára.

MÁRIA.

Ah!
Kassára?

ILLÉSHÁZY.

Nem fogod megbánni. Azt sem,
Hogy oda mégy, azt sem hogy én-velem.

MÁRIA.

(Eleinte súgva.) Gábor! Elég volt! Két okod lehet,

Digitized by Google

Hogy elvigy. Szerelem, vagy gyűlölet.
Abból, tudod, nem kérek. És emmettől
Nem félek. (Hangosan.) Ez a vár szülő-
helyem
És birtokom. Itt van jussom s helyem.

ÉVA.

Jaj — újra összevesznek. Tudtam! Oh!

KATA.

De jobb is volna, ha Lipcsére jönnél.
Igaz, hogy ott nincsen katonaélet.

MÁRIA.

Csak menj, Katám, Lipcsére — nem
tanácslom,
Hogy itt maradj — a katona veszély,
De csak a szépnek; néked, nem nekem.

KATA.

No, könnyű úgy öltözni, mint Minerva,
S istennek lenni katonák szemében.

MÁRIA.

Jaj bánthatsz engem — csak ne a ruhát.
Szeretem ezt, — hogy szép-e, nem tudom.

Digitized by Google

ILLÉSHÁZY.

Hogy szép, a szem se tagadhatja —

ÉVA.

(Félre.) Szép!
Majd lássuk, rajtam tetszik-e neki!

ILLÉSHÁZY.

De egy hibája van — a katonát
Vétségbe ejti.

MÁRIA.

Hogy hogy?

ILLÉSHÁZY.

Azt hiszik,
Mi férfiak kimenvén majd a várból,
Hogy a parancsoló vezér te vagy.
Azért az egyre kérlek, asszonyom,
Ha nem tagadom is szép voltodat,
Künnlétem alatt vesd le e ruhát,
Mert nem lehetsz sem úr itt, sem vezér,
S az őrség is csak nékem esküdött.

Digitized by Google

MÁRIA.

Rákóczynak s a magyar szabadságnak.
S a várnak ura épen úgy vagyok,
Mint itt öcséim s férjeik.

ILLÉSHÁZY.

Hisz úgy van,
De —

MÁRIA.

(Fojtott ingerültséggel.) Illésházy! Így törsz ellenem!
Vigyázz, ha —

ÉVA.

(Közéjük.) Mária! — Oh jó uram —

ILLÉSHÁZY.

(Évának.) Eh, még te védnél! Rád szorúltam én?
Volnál olyan csak félig, mint a néném,
Nem félteném a várat tőle sem.
De őt az őrség látja — harczban is
Élökre állt, látják lovon, gyalog,
A míg te —

Digitized by Google

MÁRIA.

Ne sírj, Évám. (Illésházynak.)
Hősi virtus!
Leverted őt vitézül! (Súgva.) No, ne sírj,
Csináltam neked is ily szép ruhát.
(Fenn.) Jerünk. Ha kivonul kegyelmetek,
Majd hívjanak búcsúztatóra! (Indul, kívül trombitaszó, erre megáll.)

HARMADIK JELENET

ELŐBBIEK. BUDAHÁZY.

BUDAHÁZY.

Hírnök
A Wesselényi táborából.

MÁRIA.

Hirnök!

ILLÉSHÁZY.

(Lisztiusnak félre.) Jókor.

LISZTIUS.

Hogyan?

Digitized by Google

ILLÉSHÁZY.

Most vesszük el a kedvét,
Hogy odalétünkben ne jöjjön újra.

MÁRIA.

(Hozzájuk lépve.) Tanakodás és suttogás!
Mi az?
Csak nem kivánsz alkudni a királylyal?
Vagy a hitetlen Wesselényivel?

LISZTIUS.

No lassan. Szóba állni sohsem árt.
Ő h o z, ha mást nem, szót. Mi nem adunk
Szót sem, ha nem akarunk.

ILLÉSHÁZY.

Sógorasszony,
Boldog vagyok, hogy a mikor személyünk
Elválik, az elménk találkozik.
Nekem se kell hír Wesselényitől,
Még jó se, és meg is izenjük ezt.
(Budaházynak.) Hol van a hirnök?

Digitized by Google

BUDAHÁZY.

A kapú alatt.
Murányaljáról szembe-kötve hozták
Kettőjöket az őrsök.

ILLÉSHÁZY.

Mondd nekik:
Háromszoros golyóváltás után
Szót váltani késő. Takarodjanak.
S ha még ezentúl jönne hírhozó,
Akár piros zászló, akár fehér
Lobogjon is előtte, rálövünk.

MÁRIA.

És ráadásul mondd, ha Wesselényi
Olyan kiváncsi, velünk szóba állni,
Csak várja meg, míg karddal a kezünkben
Hozzájövünk, de helyt is álljon ám —
A gyáva!

BUDAHÁZY.

(Fejét csóválva.) Gyáva! Wesselényi? Grófnő!
Öreg vagyok, de ilyent sohse hallék.

MÁRIA.

Ej, gyűlölöm! És gyáva, a ki asszonyt
Orvul megtámad a hirében.

Digitized by Google

LISZTIUS.

Lassan.
Hisz sohse láttad. Mégis gyűlölöd?

KATA.

Talán azért. Mondják, valódi Mars
Szépségre és erőre. (Mária felé.) Sohse
láttad?

MÁRIA.

Hugom tanuja, (Lisztiusra mutatva.) hogy a
férfiban
Szépség fölösleg.

LISZTIUS.

De pörge nyelv.
No jó — te rajtad nem fog a harag.
Csakhogy a hírnököt, ha rajtam áll,
Nem küldeném el így, a limine —
Vegyük ki tán belőle, a mit elhoz,
Kidobni még ráérünk.

ILLÉSHÁZY.

(Dühhel) Ki parancsol?
(Budaházyhoz.) Eredj s beszélj úgy, a mint
mondva volt
(Budaházy el.)

Digitized by Google

MÁRIA.

Jer, Éva lelkem!

ÉVA.

(Súgva, és Mária ruhájára mutatva) Hát egész ilyen?

MÁRIA.

Ilyen — s még lásson így urad. Talán így
Nem félti majd a várat — a ruhámtól.

(Mária, Éva el.)

NEGYEDIK JELENET.

ILLÉSHÁZY, LISZTIUS, KATA.

LISZTIUS.

Így nem lehet!

ILLÉSHÁZY.

Hogyan nem?

Digitized by Google

LISZTIUS.

Wesselényi
Füleki kapitány és Ferdinánd
Jó embere.

ILLÉSHÁZY.

Nekem sem ingem —

LISZTIUS.

Lassan.
Beszélni kell a hirnökével.

KATA.

Úgy van.

ILLÉSHÁZY.

Hát asszony is szól —

KATA.

Asszony, a ki úr
A várban — és nem Éva.

ILLÉSHÁZY.

Ördög és —

Digitized by Google

LISZTIUS.

No lassan! Nincs még messze Budaházy,
(Katának.) Siess utána — mondd, vezesse fel
A követséget a tornáczba. (Kata el.)

ILLÉSHÁZY.

(Kardját rántva.) Liszti!
Hát ki parancsol itt?

LISZTIUS.

Az ész! Te róka!
Jaj mily ravasz vagy! Máriát akartad
Ámítani, hogy szembe ne legyen
A Wesselényi követével — úgy-e?
De most magunk leszünk vele; azért
Csak jöjjön el.

ILLÉSHÁZY.

Hát jöjjön el. (Félre.) Te csak
Játszál velem! Tűröm, míg akarom.

LISZTIUS

(Félre) Nem jó a császárt keseríteni.
Hadd tudja Wesselényi, hogy nem én
Pártoltam el. Ki tudja, hátha győz?

Digitized by Google

ILLÉSHÁZY.

No, jön-e már a követség?

LISZTIUS.

No, lassan.
Csak nem fogod bevárni?

ILLÉSHÁZY.

Mért ne?

LISZTIUS.

Mert te
Vagy a nagyobbik. Méltóságodat
Megilleti, hogy ők rád várjanak.

ILLÉSHÁZY.

Igaz.

LISZTIUS.

Aztán hadd hozzanak ebédet.

ILLÉSHÁZY.

Császári tálnyalónak még ebédet?

LISZTIUS.

Úgy illik — jóllakott követ, tudod,
Többet beszél.

Digitized by Google

ILLÉSHÁZY.

Igaz.

LISZTIUS.

Hisz mondom én,
Nincs párja az eszednek. Most jerünk,
Készen se vagy az útra. Én se.

ILLÉSHÁZY.

Jó.
Megrendelem az ételt.

LISZTIUS.

Bizd reám.
(Félre.) Lássák, hogy róluk én gondoskodom. (Illésházy el.)

Digitized by Google

ÖTÖDIK JELENET.

LISZTIUS, KATONA.

KATONA.

Parancsol uram!

LISZTIUS.

Ide jő azonnal
A két követ.

KATONA.

Tudom, uram.

LISZTIUS.

Ebédet
Hoznak nekik — ha hozzák, mondd nekik,
Hogy Lisztius rendelte ezt. Tudod,
Hogy Illésházy büszke, nem szeretné,
Ha neki rójják fel.

KATONA.

Meglesz uram.

Digitized by Google

LISZTIUS.

Aztán vigyázz, ha itt leszünk velük,
Ne tudja senki – főképen pedig
Be ne bocsásd gróf Máriát. Eredj!

(Katona el.)

LISZTIUS.

No jó — ha lehet, eljövök előre.
Tudom, hogy Illésházy nem szeret,
S leráz, mihelyt lehet. Ha Wesselényit
Megnyerhetem, lesz Bécsben pártfogóm
És Lipcse megmarad, ha vész Murány.
Hjah, rossz idő — a jámbor, jó keresztyén
Úgy védi, mint lehet, édes magáét.
No megyek sógorom után. Még azt hihetné
Hogy conspirálok. Óh gonosz világ!

(Oldalt el.)

Digitized by Google

HATODIK JELENET.

BUDAHÁZY, WESSELÉNYI, ISTVÁN.

(Utóbbiak bekötött szemmel.)

BUDAHÁZY.

(Leoldja a kötést.) Itt várjatok. Kimenni nem szabad,
Kinézni sem.

ISTVÁN.

Úgy. Hát lélekzeni?

BUDAHÁZY.

(Görbén nézi.) Ha rajtam állna, azt sem e helyütt.
De reggebéd is lesz, — no legalább
Látjátok, hogy nincsen fogyatkozásunk, —
Golyóval is győzzük, gömbőczczel is.
No, Isten hírivel. (Indul.)

WESSELÉNYI.

Nem mondanád meg —
Ha katonahiteddel összefér —

Digitized by Google

Ki volt a nő, ki szolított, felülről
S elutasító szód' megmásítá?

BUDAHÁZY.

Meg is tagadhatnám — de emberséges
A hangod és nem oly rátarti, mint
E kis kakas beszéde. Lisztiusné,
Gróf Széchy Katalin volt.

WESSELÉNYI.

(Félre.) Hát nem ő!

BUDAHÁZY.

S most áldjon Isten! (Félre.) Ha van Istene.
Szép ember. Kár, hogy képeket imád.
(El.)

Digitized by Google

HETEDIK JELENET.

WESSELÉNYI, ISTVÁN.

ISTVÁN.

Oh jó uram! Ha mégis rád ismernek!

WESSELÉNYI.

Murányban hát! Murányban vagyok immár.
De haj, csak árnyék, csúf vendégalak!
Lopott ruhákban jár itt Wesselényi.
És mégis — érzem, mintha ideérve
Megszegtem volna e vár szűz varázsát,
S nem volna többé víhatlan Murány —
Mert én szerelmes lettem szép Murányba,
És mint a durczás nőt, úgy üldözöm
S úgy üldöz engem lázas álmaimban.
Ismeréd e Ovidiust?

ISTVÁN.

Hogy is ne?
Hiába jártam én Nagyszombatot?

Digitized by Google

Parasztfiú létemre, jól tudom,
Nótáimért küldött oda kegyelmed,
Hogy tán poéta lesz belőlem. És ne
Ismerném a kedves szavú Nasot?
In nova fert animus, mutatas dicere
formas —

WESSELÉNYI.

Nem ezt —

ISTVÁN.

Vagy: Cum subit illa mihi
tristissima noctis imago —

WESSELÉNYI.

Sem ezt. Artem amandi ignoras?

ISTVÁN.

Ignoro, domine. (Félre.) Dehogy — de
azt
Titokba olvastam. Hisz tiltva volt.

WESSELÉNYI.

Azt mondja ott a költő, hogy ha lány
Kegyetlen szivű a kérő iránt,
Be kell lopódzni, a míg szűzen alszik
A nyoszolyához —

Digitized by Google

ISTVÁN.

Simplex egy dolog,
Ezt eltalálja a paraszt legény is.

WESSELÉNYI.

Nem úgy, te rosz csont, a mint gondolod
Be kell lopódzni s könnyen, kis pehelyként
Csókot lehelni fehér kebleire,
Aztán —

ISTVÁN.

Kidob vagy keblire ölel.

WESSELÉNYI.

Ej, szélkelep! Aztán lábújhegyen
Kimenni szépen. És ha fel nem ébredt,
Másnap vaslelke hajlik, mint a nád,
Mert az a csók bűbájjal hatja át.
Így érzem én, noha csak álalakban
Járom Murányt, hogy csókom itt marad,
S enyém leszen e büszke, vihatatlan
Durczás, szép hajadon.

Digitized by Google

ISTVÁN.

Oh jó uram,
Csak úgy ne járj, hogy az övé te légy.
Ha eltalálják, hogy magad vagy itt,
Koczkán a szabadság, talán az élet.

WESSELÉNYI.

Bolond fiú! Ki nyert nagyot csekélyért?
Aztán magad sürgetted ezt a tervet.
Nem súgtad úntalan: „Csak Máriát,
A szép, szerelmes Széchy Máriát
Próbáld leverni — és utána dől
A büszke vár és sziklafalai.
Az igaz, hogy szememben ő se szép,
Se nem szerelmes, csak hóbortos asz-
szony,
De hát kiláttam polyva terveidből
A szem buzát, s azért jöttünk ide.

ISTVÁN.

Nem úgy, uram, nem én vagyok
oka.
Ne mondd, uram! Lelkem sem birna
erről
Felelni! Másként gondoltam ki én.

Digitized by Google

Kis levélke, rózsalevél
Fölviszi az esteli szél.
Kedves özvegy bontogatja
  Édes fullánk
  Égető láng
Árva szivét átalhatja.

Kedves özvegy, nem váradat,
Ostromlom én szép magadat.
Csöndes estén, erdőszélen,
  Hova madár
  Nyugodni jár,
Ottan légy te szembe vélem.

Hadaink helyt vívjunk ketten.
Győzök vagy győzesz felettem.
Nem is fogom magam védni,
  Szép Máriám!
  Szemed mián
Már is rabod Wesselényi.

Így gondolám azt. S árnyas pázsíton
Egymással összebúva láttalak,
Letéve a vérszomjazó vasat.
Szárnyas szerelmek, röpke Ámorok,

Digitized by Google

Virággal hintik ágyatok' s Murány
Egyszerre omlik Mária szivével.
Nem szebb ez így?

WESSELÉNYI.

Mint álom a valónál.
De Mária nem az, (se Wesselényi)
Kinek te véled.

ISTVÁN.

Ismered?

WESSELÉNYI.

Híréből.
S a híre olyan, hogy a nőmet is
Tiltottam tőle, a míg élt, szegény.
Meg sem bocsátja Mária soha.

ISTVÁN.

És mégis itt vagy?

WESSELÉNYI.

Nem a kedveért.

Digitized by Google

ISTVÁN.

S ez a levél, melyet előre írtál? (Olvas.)
„Szép Mária, barátod Wesselényi,
Noha fegyverrel ostromol: a szolgád,
Ha akarod, s mitsem óhajtna inkább
Minthogy kipróbáld jó szándékait.
E várba jöttem, éltemet kijátszva,
Hogy lássalak, s titkon szóljak veled.
Adj hírt, miként, hol és mikor lehetsz
Szemben velem — s lásd, hogy kívül
a váron
Van a barátod s benn van ellened."
Mért írtad ezt?

WESSELÉNYI.

Csak látni akarom,
Szeretni nem. Szeretni tán, ha kell,
Elvenni nem.

ISTVÁN.

De ez, oh jó uram,
Csalás! Ne haragudj!

WESSELÉNYI.

Nem is igérném
A nagy világért — s így meg nem csalom.

Digitized by Google

Vigyázz ide. Legelső fegyverem
Nem szerelem, hanem a gyűlölet.
A három Széchylányé ez a vár,
A három nem lehet egy értelemben.
Kitudni jöttem, hogy melyik az úr itt,
Melyik az elnyomott — és az egyikkel
Megverni, ha lehet, a másikat.
Azért irám e levelet — s azért —
De csitt!

NYOLCZADIK JELENET.

ELŐBBIEK, CSELÉDEK *terített asztalt hoznak*, KATONA.

ISTVÁN.

Ez már derék! Fogoly! (Szimatolva.)
Meg őz is!
Káposztalé! Barátom, ha ki nem
Éhezhetünk, hát kieszünk!

KATONA.

Az úr
Nem küldené — mert nem becsül meg
úgy,

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Az úr? Ki az?

KATONA.

No, Illésházy gróf.
De Liszti ő kegyelme, szánalomból,
Mert ott lenn úgy sincs jó falat soha,
Beküldte. Hát csak lássatok a jóhoz,
Mert rögtön itt lesz a két uraság.
(A szolgákkal el.)

KILENCZEDIK JELENET.

WESSELÉNYI, ISTVÁN.

WESSELÉNYI.

Két uraság! És Illésházy úr.
Orrontod ezt?

ISTVÁN.

Orrontom, jó uram,
Hogy ez a fogoly olyan mint a pinty.

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Orrontsd, hogy jó az orrom. Egy az úr.
A többi hát csak ímmel követi.
És Liszti lát el. S Lisztiné oka,
Hogy bebocsátanak. Hát Lisztiék
Kevésbé vannak a Rákóczy részén.
És Mária? Ő róla hír se szól.
A szolga sem veszi szájára őt.
Hát el van nyomva. Hogyne — özvegy, árva —
István, jegyezd meg — nincs hatalma itt.

ISTVÁN.

Nagy kár! Ne ennénk?

WESSELÉNYI.

Sohse kár azért.

ISTVÁN.

Tervem dugába dölt. Ha nincs hatalma,
Hogy nyissa meg Murány kapuit ő?

WESSELÉNYI.

Hogy nincs hatalma, ép ez ád reményt!
(Vígan az asztalhoz.) Együnk fiam! És éljen Mária!
(Leülnek. István a pecsenyébe harap.)

Digitized by Google

Hohó. A bornak fogyatéka van?
(Katona jön boros kancsóval.)
Ép jókor!

ISTVÁN.

És ha e jó pecsenyéhez
Egy kis ugorka féle —

KATONA.

Jaj, ugorka!
Mikorra érik az Murányba'!

ISTVÁN.

Nincs
Ugorka. Jaj szegény, szegény Murány!
Ugorka nélkül mi az élet!

KATONA.

Úgy van.
A Széchy grófnő is búsult miatta.
Van bőviben itt minden — csak a dinnye
Meg az ugorka nem tud érni itt.
Mikor a völgyben már ráúntak, akkor
Itt még hamarság. Otthon majd kipótlod. (El.)

Digitized by Google

ISTVÁN.

Ebéd után ugorka! — Hah — uram!
Ugorka kell nekik, meg dinnye is.
Jól megjegyezted?

WESSELÉNYI.

Már minek, gyerek?

ISTVÁN.

Jó pósta lenne, hogyha más úton
Kis levelünk nem ér el Máriához.

WESSELÉNYI.

Ki tudja? Nincs hatalma! Elnyomott nő
Erő lehet az ellenség kezében.
Kezdem szeretni Széchy Máriát.
(Egy kis ajtó lassan nyílik, benéz Lisztius.)

ISTVÁN.

Jaj nézd uram. Ott jön már az ugorka.

WESSELÉNYI.

Mi az?

ISTVÁN.

Ez' orr s körüle a mosolygás —
Itt az ugorka — s hozzá az eczet.

Digitized by Google

TIZEDIK JELENET.

LISZTIUS, ELŐBBIEK.

LISZTIUS.

(Előre jön.) No, meg se mozdulj. Jól esik?
Hehe!
Én küldtem!

WESSELÉNYI.

(Fölállva.) Liszti bárót tisztelem
Ez úri forma alatt?

LISZTIUS.

Az vagyok.
Csak ülj le. Itt vagyok, nem is.

WESSELÉNYI.

Hogyan?

LISZTIUS.

No lassan. Itt csak titkosan vagyok.
Nem tudja Illésházy. Én Murányban
Csak második vagyok, vagy harmadik.
Hadd tudja Wesselényi s általa
Ő szent felsége, Ferdinánd király, —

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Így hát királyi vagy —

LISZTIUS.

No lassan! Ezt
Nem mondtam. Úgy-e nem? Csak azt,
Hogy az erdélyi fejedelem hadát
A sógor uram, Illésházy, hozta.
Murány csak harmad részben az enyém.
Nem is lakom itt. Még ma elmegyek.
A váram Lipcse, s oda felkelő
Őrség ugyan be nem teszi a lábát.
Hadd tudja ezt meg Wesselényi, s tőle
A császár.

WESSELÉNYI.

A király felsége ezt
Örömmel fogja hallani. S oda, —
Lipcsébe értem, — befogadja majd
Kegyelmed a király hadát?

LISZTIUS.

No lassan.
Az nem lehet. Szeretném. Nem lehet.
Mindjárt rám ütne Illésházy. — Mondd csak,
Mi a követséged?

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Tán nem szabad
Előre —

LISZTIUS.

Bátran. Nem árullak el.

WESSELÉNYI.

A kamara kimondta, hogy Murány,
Ha nem tér a király hűségire,
Elvész a Széchy ágtól s véle minden
Egyéb örökség.

LISZTIUS.

Lipcse is?

WESSELÉNYI.

Az is.

LISZTIUS.

Az nem igazság. Illésházy tette —
Meg Mária nálánál még dühösb.
Mondd Wesselényinek, hogy Mária
Útálja őt teljes szivéből. Még
Azt mondja, gyáva.

WESSELÉNYI.

(Fölháborodva.) Gyáva!

Digitized by Google

ISTVÁN.

Csitt, uram!

LISZTIUS.

Hát mit tegyek ezekkel én magam,
Én, harmadrész Murány? Haza megyek.
Ha pedig itt, míg Illésházy szól,
Nem mukkanok, ne vedd azt úgy, uram,
Hogy egyetértek véle mindenekben.
Övé itt az erő, meg az erőszak.
No, áldjon Isten! (Kihúz egy órát.) Ezt itt
— néked szántam,
(Megbánva visszateszi.) De még vezéred rossz
neven vehetné.
No áldjon Isten! (Félre.) Majdnem oda-
adtam. (El.)

Digitized by Google

TIZENEGYEDIK JELENET.

WESSELÉNYI, ISTVÁN.

(A jelenet alatt a cselédek kiviszik az asztalt.)

ISTVÁN.

Milyen egy ember!

WESSELÉNYI.

Magyar úr! No lásd!
Nem szerelemre számítottam én,
Hanem a kapzsiságra. Láttad ezt?

ISTVÁN.

De rokonok közt!

WESSELÉNYI.

(Izgatottan föl s alájár.) Mit rokon, barát!
Értsd az időt, fiam, rossz az idő.
Oszlás a jelszó és osztozkodás.
Kitört az új hit. Míg a nép követte,
Hit volt csupán, nem folyt miatta vér.

Digitized by Google

De mikor a nagyokat szállta meg
A buzgalom, mi vitte őket? Éhség
A más java után. A lobogón
A szent hit, a szivekben kapzsiság.
Tisztítsuk az egyházat! S tisztították,
Hogy mind, mi földi, a királyoké,
A herczegé, a grófé. Osztozás
E kor szava, s így oszlik mind, mi
nagy volt.
E gyönyörű hon, mézes Magyarország,
Három darabra van szakítva. Élő
És vérező koncz mindenik darab.
Rákóczyé ez, ki pogányt ural
A tiszta kereszténység szent nevében.
A töröké a másik. Harmadik
Még, hála égnek, a magyar királyé.
Ki birja, marja — véres kiki szája,
De Magyarország véritől.

ISTVÁN.

Igaz.

WESSELÉNYI.

Hanem a capite . . . A fejedelmek
Példáit az apróság követi.

Digitized by Google

Szomszéd a szomszédtól, apa fiától
Rokon rokontól fél s reménykedik.
Megreng a föld, s a magyar úr nem arra
Gondol, mi lesz honából? Gondja az,
Hogy minden változás javára váljon.
Rákóczy itt, ott a magyar király;
Az új hit erre, ott az régi egyház.
De azt, hogy erre álljanak vagy arra,
Sem ég szerelme, sem a hon java
Nem súgja meg a magyar főuraknak:
Mint éh' ebek a konczot, úgy lesik
A más javát.*)

ISTVÁN.

Nem jó dolog.

WESSELÉNYI.

De így van.
És ebbe nem jobb egyik, mint a másik.
Magam se.

ISTVÁN.

Oh!

WESSELÉNYI.

Kimondom, mert igaz.
Vívtam Murányt erővel a királynak.

*) Gyöngyösiből. *Szerző.*

Digitized by Google

A nádor is akarta s érdemes
Mert Kassa vára s Privigye között,
Hol eloszolva áll Erdély hatalma,
Ez híd s kapocs. S míg itt marakodunk,
Rám ír a nádor, hagyjam abba immár,
Hiába tenném — ágyut úgy se küld.

ISTVÁN.

S miért?

WESSELÉNYI.

Miért? Haha! Erős okon.
Mert úgyse nékem szánták szép Murányt.
Lippai, az érsek, Eszterházynak,
(Már Dánielnek) szánta, és a nádor,
— Jó emberem, — azt írja, ne kaparjam
A gesztenyét itt másnak. A pokol
Tüzére esküszöm, hol annyi érsek
Szép gesztenyéje sül, nem eszik abból
A gesztenyéből más! S ezért vagyunk itt.

Digitized by Google

ISTVÁN.

Hát csak azért!

WESSELÉNYI.

Azért is. S ha erővel
Nem érem el, segítsen ész — s szerencse.
Én ebbe bízom. A szerencse asszony,
S az asszony cserbe sohasem hagyott,
Kivéve egyet.

ISTVÁN.

S az?

WESSELÉNYI.

A feleségem.
Szegény, míg élt is, szent volt, és nem asszony.
Imádom én a szenteket az égben,
De itt a földön — nos, Isten nyugoszsza.
És ő szerette Széchy Máriát.

ISTVÁN.

S hogy eshetett, hogy sohsem láttad őt?

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

A lengyel háborúban jártam akkor.
Képmása sem volt, azt se kérdezém
Hogy szőke-e vagy barna?

ISTVÁN.

(Súgva.) Nézd, uram!

TIZENKETTEDIK JELENET.

AZ ELŐBBIEK, ÉVA.

(A kis ajtón benéz, hasonló öltözékben van, mint előbb Mária.)

WESSELÉNYI.

Ez ő!

ÉVA.

(Jön, grandezzával, de félénken is.) Nos, tetszem így? (Sikolt.) Én Istenem!
Ki ez?

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

(Mély bókkal.) A Wesselényi szegény követe,
De gazdag, most. Uram megirígyel,
Hogy szemtől szembe láthatlak, kit ő
Keresve óhajt, óhajtva keres.
Nagyhírű asszony, Széchy Mária, —

ÉVA.

(Félre.) Jaj, Máriának néz. Hát szép vagyok?
A ruha teszi mégis.

ISTVÁN.

(Félre.) Szép egy asszony —
De mégsem ilyennek gondoltam én.

WESSELÉNYI.
(Izgatottan, félhalkan)

Hallgass reám, szép özvegy. Wesselényit
Te ellenségnek tartod, s gyűlölöd.
Nem ismered. Boldognak mondaná
A perczet is, midőn magánosan
Szólhatna véled. — Jaj, fut az idő.
E pillanatba mennyi jó beszédet
Szorítanék — de nem hallgatsz reám?

Digitized by Google

SELÉNYI.

ban jártam akkor.
lt, azt se kérdezém
y barna?

TVÁN.

Súgva.) Nézd, uram!

EDIK JELENET.

ÉVA.

öltözékben van, mint előbb

LÉNYI.

Nos, tetszem
) Én Istenem!

TIZENHARMADIK JELENET.

WESSELÉNYI, ISTVÁN.

WESSELÉNYI.

Ez Mária!

ISTVÁN.

No szépnek szép.

WESSELÉNYI.

Ez ő!
Félénk galamb — csak kissé nagy galambnak.

ISTVÁN.

No ga — libát is nézek ki belőle.

WESSELÉNYI.

De szeme szép.

ISTVÁN.

Az ajka is.

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Piros
Mint az eper — és milyen fiatal!
A bűn üdében tart nőt, mint a virtus.

ISTVÁN.

A bűn! Ily arcz! Vágyból elég vagyon
Rá írva. Könnyebb lesz megnyerni őt,
mint
Használni. Könnyű nyil, de nincs hegye.
És nem hiszem, hogy ő volt. Nem
hiszem.

TIZENNEGYEDIK JELENET.

ILLÉSHÁZY, *gazdag öltözetben*, LISZTIUS, BUDAHÁZY *jönnek nagy ünnepélyességgel*, ILLÉSHÁZY *fegyverzetét csatlósok és egy apród hozzák*. ELŐBBIEK.

ILLÉSHÁZY.

(Az ajtón kiszólva.) A magyaroknak dupla
bort. A lengyel
Égett vizet kap. Mindnyájan kalácsot.
Ne lássanak szükséget. Van miből.

(Megfordul.)

Digitized by Google

Kik ezek itt? (Lisztius hozzáfordul.)
Igaz — az a követség.
Hallgassa ki kegyelmed.

LISZTIUS.

Szóljatok.

WESSELÉNYI.

(Lisztiusnak.) Vitéz uram, neves nagy Illés-
házy —

ILLÉSHÁZY.

Mit nyávog? (Wesselényinek.) Illésházy én
vagyok.

WESSELÉNYI

(Mintegy ámulva visszahökken.) Engedj meg,
uram, azt hivém —

ILLÉSHÁZY.

No mit?

WESSELÉNYI.

A fejdelem saját személye.

ILLÉSHÁZY.

Hüm —
No hát beszélj. De röviden.

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Uram,
Ha kezdtem, akkor hamar végezem.
De nincs jogom még kezdeni.

ILLÉSHÁZY.

Miért?

WESSELÉNYI.

Az üzenet Murány urainak,
A Széchy gróf örököseinek szól.

ILLÉSHÁZY.

(Fölháborodva.) Mit? Válogatsz még! Nem elég neked,
Hogy Illésházy —

LISZTIUS.

(Súgva.) Lassan!

WESSELÉNYI.

A király
Beszél belőlem s Wesselényiből.
Gondold meg ezt, uram, s oly tisztelettel
Fogadd szavam, milyent Rákóczy sem
Tagadna meg, ha most előttem állna.

Digitized by Google

Elhagyta e vár, kit Lipót adott
Széchy Tamásnak, a magyar királyt,
És a király itélni fog szigorral,
De az *igazi* áruló felett.

ILLÉSHZÁY.

(Felförmedve.) Ki áruló?

WESSELÉNYI.

Ez az, mi tudva nincs.
Kitudni ezt, küldött ide királyom.
Ki tántorítja el Murányt? Ki itt
Hazája és királya ellensége?
Ezt kérdi az igaz s derék bíró, hogy
Csak a bűnösnek vegye el fejét
S jószágait.

ILLÉSHÁZY.

Haha!

WESSELÉNYI.

S ezért Murány
Örököseit keresem itt együtt.
Látom a Széchy Éva bölcs urát,
És látom Széchy Kata hősi párját,
De hol van Mária, az özvegy árva,

Digitized by Google

Hogy a saját szavával halljam azt:
Tudtával esik e a pártütés,
Vagy kényszerítve él itt, kénye ellen,
S szivében hű törvényhez és királyhoz?

ILLÉSHÁZY.

Hallgattalak, türtetve dühömet
És élesítve haragom vasát,
Hogy egy csapással üssek. Hű királyhoz,
Törvényhez? Volt e hű maga királyod
Törvényihez? Én áruló? Ki adta
Pénzért, czímért árúba a hazát?
Ti voltatok, magyar kengyelfutói
A német uralomnak. Én Murányt
Elvettem Ausztriától s visszaadtam
Magyar hazámnak. Wesselényinek
Azt üzenem, hogy bánja meg bünét,
Térjen hitére, melyet elhagyott
S legyen hivünk. Ha nem, jószágait
S fejét mi vesszük el. S mi Máriát,
Az özvegyet, tekinti, látni őt
Te sem fogod, se Wesselényi, mert
Ő sem akarja, mi se tűrjük azt.

Digitized by Google

Itt férfi szól, itt én vagyok az úr,
S ha — (A kis ajtón Éva jön be az előbbi öltözetben.) Ezer ördög! Mária!

TIZENÖTÖDIK JELENET.

ELŐBBIEK, ÉVA.

ÉVA.

Elámulsz?
Nos, illik-e ruhám?

WESSELÉNYI.

(Félre.) Hát mégis ő!

LISZTIUS.

(Súgva.) Hisz Éva! De hadd higyje, Mária.

ILLÉSHÁZY.

(Éva elé áll.) Ha már lejöttél, el nem utasítlak,
De szót se szólj!

Digitized by Google

LISZTIUS.

Mulier taceat.

WESSELÉNYI.

(Évának.) Óh Széchy vér, nemes hölgy! Szánlak én,
Hogy ilyen ajk lezárva, ily fehér nyak
Igát visel, ily fényes homlokot
Lesütve kell a földre szegzened!
Nem bánnak véled érdemed szerint!
De higyj s remélj! Isten veled, uram!
(Félre.) Hogy néz reám szegény! Vajjon megért-e? (indul.)

ILLÉSHÁZY.

Megállj! (Nevetve Lisztiusnak.) A lépre ment!
(Fenn.) Uradnak ezt:
Hogy Wesselényitől mint félek én,
Mutassa meg, hogy elhagyom Murányt,
S e nőre bízom védelmét. Elég ez?
S hogy mennyibe veszem királyotok',
Mutassa az, hogy szóba már nem állok,
S a ki e várhoz közelit, legyen
Maga a híres Wesselény Ferencz,
Elfogatom s mint kémet felkötöm.
S most Isten hírivel.

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

S igaz örömmel,
Hogy ezt az arczot láthatám, (Éva felé.)
melyen
A szenvedés a földi báj fölé
Szent gloriát önt. Ég veled! (Istvánnal el.)

ILLÉSHÁZY.

(Budaházynak.) Hamar!
Kövesd s vigyázz, hogy Máriát ne
lássák! (Budaházy el.)

TIZENHATODIK JELENET.

ILLÉSHÁZY, LISZTIUS, ÉVA, *később* KATA, MÁRIA *és hadi kiséret.*

ÉVA.

(Magában.) Mi lelte ezt az embert? Senki
sem
Tekintett még reám oly nyájasan.
Hangjától oly meleg lesz a szivem —
És szép egy ember . . .

Digitized by Google

ILLÉSHÁZY.

(Évának, keményen.) A komédia
Ez egyszer elsült. Máskor, asszonyom,
Ne lássalak ilyen czafrangosan.
Úgy illik rád, mint nyúl lábára csizma.

LISZTIUS.

No lassan —

ÉVA.

(Félve.) Uram, az gondoltam, úgy
Kivánja azt kegyelmed. Márián
A ruha tetszett.

ILLÉSHÁZY.

Mária! Szerezd el
A Mária orczáját, termetét!
Te, s Mária!

ÉVA.

(Sírva, némi daczczal.) De mégis annak néztek!

ILLÉSHÁZY.

Ej, hagyd el! (Félre.) Minek van ily
nő a földön!
Még haragudni sem lehet reá,

Digitized by Google

(A katonáknak.) A porkolábat! Meg a várnagyot.
(Trombitaszó, Mária és Kata jönnek.)

MÁRIA.

Az indulás jele. (Évának.) Ej, újra sírsz?

ÉVA.

Nem tetszik néki a ruha. Oh — rajtam
Nem tetszik néki semmi, semmi sem.

MÁRIA.

(Illésházynak félre.) Rossz vége lesz! Ez asszony tűrve tűr.
De majd ha többet mérsz rá erejénél...

ILLÉSHÁZY.

Elég! (BUDAHÁZY, PORKOLÁB *jönnek.*)
Urad leszek én néked is,
S nem birnék azzal a síró babával?
Itt, porkoláb, a kapú kulcsai.
A katonáknak, várnagy, te parancsolsz,
Te néked senki, — értsd! — kivéve Évánk.
Azért a kulcsokat a porkoláb
S a várnagy együtt minden estve néki,
Itt, asszonyunknak — (Évára mutat.)

Digitized by Google

MÁRIA.

Ah!

ILLÉSHÁZY.

Itt asszonyunknak
Kezébe adják. S asszonyunk viszont
Írásban adja, minden este — értsd meg! —
Hogy a kezéhez vette a kulcsokat.
Ki át nem adja, az halál fia,
(Évának, Máriára tekintve.) S ki meg nem
őrzi reggelig híven,
Az bárha hitvesünk, megkeserűli.
(Máriának.) Nem mondhatod, hogy őt
meg nem becsűlöm

MÁRIA.

(Félre.) Óh, csak alázz meg! Megkerül
jutalmad!

ILLÉSHÁZY.

De hogy szerelmes sógorasszonyunknak
Illő hatalma és tekintete
Csorbát ne tűrjön, egyéb kulcsainkat
A pincze, éléstár és konyhazárat
Reája bízzuk, s a mily gazdaasszony,

Digitized by Google

Nem lesz panasza, tudom, sem a tisztnek
Sem közvitéznek. S most Isten veled!
(Éva kisérni akarja.) Elég! Maradj csak!
(Homlokon csókolja.) S Mária hugom
Nem méltat erre? (Mária elfordul.)
Isten hírivel. (Indul.)

KATA.

Ég áldjon, Mária, s javítsa meg
A szivedet. (Megöleli.) Még sírni tudsz?
Ez útja
A javulásnak.

LISZTIUS.

(Kezet szorít Máriával.) Ég veled! No lassan.
(Illésházy, Lisztius, Kata el. Künn induló.)

Digitized by Google

TIZENHETEDIK JELENET.

ÉVA, MÁRIA.

MÁRIA.

Óh nyomorult, ki a békóba vert
Ellenfelen így tombol, mint pribék,
Holott ha volna fél kezem szabad,
Ha volna fele annyi katonám,
Kisepernélek innen, mint a polyvát.
Óh gyáva! S gyáva én! Hogy még
sirok!
S hogy jól esik még! (Zokogva.) Óh,
mit tettem én!
Hogy ellenem van vérem és nemem!
Hogy férfi üldöz, asszony elcsúfol,
Szeretnem nem jutott, s szépségem is,
Melyet a nő irígyel, férfiaknak
Csupán a rosszát vonzza! — Oh, ha ily
(Évát nézve, a ki könnyeit letörölve, egy kis tükörben nézi magát.)
Türelmet adhatott vón Istenem!
Ha szolga lelkem, a lágy engedés
Ágyában oly jól tudna szenderegni!

Digitized by Google

Már mosolyog! Már elfeledte, hogy
Megúnt szerelmét ura sárba dobta.
S tán jobb neki. Boszút nem áll soha,
Nem szállja meg a kedv, megfojtani
A mámoros Vulkánt, és a világ
Dicsérni fogja, hogy igazi nő,
Míg engemet gyaláz minden tekintet,
Nyom ellenem, barátom fedd. S miért?
Mert látva, hogy szerencsém elveszett,
Utána dobta asszony híremet.
De hogy cserébe nem kivántam semmit,
Csak szűzi szabadságot, nem hiszik;
Mert hinni a jót, jóság kell ahoz.
És nincs az emberekbe' jóság! Nincs sehol!

ÉVA.

(Kinézve.) Ott eltakarja már a szikla. Ah!
E kővel is megkönnyebbült szivem,
S a Kassai út mindenik kövével,
Mely közte van s közöttem. Óh egek!
Milyen útálátos, rosz, elbízott,
Gőgös, borízű férjem van nekem!
Mily bárgyú vagyok, félni tőle! S mégis
Milyen okos, hogy bárgyúnak hisz ő.
Ó Mária! Hát minden férfi ilyen!

Digitized by Google

MÁRIA.

(Csudálkozva nézi.) De Éva!

ÉVA.

Bámulsz? Gyűlölöm! Szivemből!
Nincs ember, a kit úgy tudnék szeretni
(Pedig szeretni haj, de jól szeretnék!)
A minthogy ezt az embert gyűlölöm.

MÁRIA.

És szembe úgy alázkodol!

ÉVA.

Megölne
Részeg dühében.

MÁRIA.

Megölném magam
Helyedben inkább, sem hogy így ha-
zudjam.

ÉVA.

Gyengébb vagyok; hazugság fegy-
verem.
Asszony kezében az erő olyan,
Mint éles kardvas markolat nekül,
Magát sebezi csak. Nyertél te azzal,

Digitized by Google

Hogy Kún Istvánt elűzted? A világ
Csúfol, barátod elhagy, ellened
Elnyom.

MÁRIA.

Igaz!

ÉVA.

Maradtál vón vele,
Ma ura volnál itt a várnak, és
A kulcsot nem a húgod őrzené.

MÁRIA.

Jobb volna, látom, ha én őrzném.

ÉVA.

De nem adom! Óh, hogyha az az ember
Kopogna künn, a kit én gondolok!

MÁRIA.

Gondolsz egy embert? S a kapun kívül?

ÉVA.

Egy ember, oh! milyen itt nem terem!
A szeme fény, a hangja orgona,
A módja úri, mégis hódoló.

Digitized by Google

A mieinkkel oly ellenkező,
Mint üde sörbet, észvesztő borunkkal.
Szeretem őt, mert megbecsült, de jobban
Azért, hogy Illésházy ellene.
Ha láttad volna, hogy fordult felém,
Miként ha szentség volnék, oly imádón —
Oh soha, soha nem feledhetem.

MÁRIA.

S ki az?

ÉVA.

A Wesselényi követe.

MÁRIA.

A Wesselényi követe! Mikor volt
Itt Wesselényitől követ?

ÉVA.

Imént.
Előled eltitkolták. S engemet
Ő Máriának nézett. Úgy-e hát,
Hogy nem vagyok oly csúf?

Digitized by Google

MÁRIA.

Hát elfogadták!
És nélkülem! Ki itt a gaz? A várat
Adják-e el vagy a királyt? De nem!
Ő pártol át, a nyomorult!

ÉVA.

Nem értlek.
Hogy Wesselényi ellenünk, tudom,
De mért, hogy úgy útálod a személyét?
Mondják, derék vitéz és hogy dali.

MÁRIA.

De gyáva.

ÉVA.

Gyáva!

MÁRIA.

Az. Mert asszony ellen
Lesből vívott.

ÉVA.

Nem értem.

MÁRIA.

Ellenségem!
A felesége, Bosnyák Zsófia

Digitized by Google

Kedvelt, és árvaságom gyámja volt.
Egyszerre hűlt hozzám szeretete.
S miért? Ura az írta Danczka felől:
Hozzám ne érjen, mert rossz a hírem,
Hogy összeadtam volna magamat
Zólyomival, az uram sógorával,
S Rozsályira ráuntam —

ÉVA.

Hisz igaz.

MÁRIA.

(Bősz dühhel.) Gyerek! — De hogyne!
Mind hiszik! Ó jaj!
De Wesselényi követét fogadták!
Ez árulás — vagy itt, vagy ott! Uram!
Ha így csúful kijátszanak enyémből!...
Gaz mindenik, s a becsület veszít.
Hol Kádas? Üzenek Rákóczynak.
A Wesselényi követe!... Mi ez?

(Kívül zaj.)

Digitized by Google

TIZENNYOLCZADIK JELENET.

ELŐBBIEK, ISTVÁN, *parasst öltözetben egy nagy kosárral.* KÁDAS, SZOLGÁK.

ISTVÁN.

Hát mondom! Itt van a nagyságos asszony!

KÁDAS.

(Máriának) Ez a paraszt dinnyét hoz és (Éva felé.) ugorkát.

ISTVÁN.

(Évának) A Kürthyné úrasszony küldi ezt.
De alighogy a becsületes embert
Ide eresztik. Úgy megvizitáltak.
Csak nincsen puskapor a dinnyemagban?
No nézze csak kegyelmed! (Egy kisebb dinnyét ád Évának.) Vágja ezt fel,
(Súgva.) Ha egymagába lesz.

MÁRIA.

(Észreveszi.) Mit sugdos ez?

Digitized by Google

ISTVÁN.

(Kezét szemére tevén, Évára mutatva.) Ha ez
Itt Széchy Mária, akkor ki ez?
Elkábulok! Azt mondják, Máriánál
Nincs földi asszony szebb. De nincs is. Ez
Nem földi asszony! Oh, ha Wesselényi
Ezt látta volna!

ÉVA.

Különös paraszt!

MÁRIA.

(Kádasnak.) Hogyan jutott be?

KÁDAS.

Kürthyné Rahóról
Küldötte e levéllel. (Átadja.)

MÁRIA.

(Nézi.) Az írása.
Eljön maga rövid időn. Fiú!
Mit nézesz úgy? Hozzám van rendelésed?
Vigyétek azt a dinnyét. (Szolgák a kosár után nyulnak.)

ISTVÁN.

(A leesett dinnyét felkapva) Jaj, csak ezt ne!

Digitized by Google

MÁRIA.

Ah, csak ne ezt? Lásd, ép ez kell nekem
(Kádas elveszi Istvántól a dinnyét és Máriának adja.)
Mily árulás ez? Itt volt a követ
Hírem nélkül. S most Éva... Wesselényi
És Liszti — Eladták Murányt — S ne-hogy
Rákóczy őket bántsa, Éva révén,
S az én nevem alatt. (Kádasnak.) A ké-sedet!

ÉVA.

(Súgva) Én nem tudom, mi lappang ez alatt —
De hogy titok, tudom. Ezt a kopaszt
Nem küldenéd el?

MÁRIA.

Igaz (Kádast félre hívja.) Öregem!
Itt van a pincze kulcsa. Oszd ki úgy
A portiót, hogy minden közvitéz
Megrövidüljön.

KÁDAS.

Fölzúdulnak.

Digitized by Google

MÁRIA.

Az kell.
Holnap is úgy s tovább. Ha idején lesz,
Kipótolom.

KÁDAS.

De —

MÁRIA.

Árulást koholnak.
A katonák fölött hatalmat kell
Szerezni itt. A mikor akarom,
Mámorba legyen tiszt és közvitéz.
(Kádas el.)
S most lássuk, mit hoz a trójai dinnye.
(Felvágja.)
Fehér a magja! Ime! (Levelet húz ki s olvassa.)
Wesselényi!
Itt volt maga! S a bárgyú férfinép
El hagyta menni!

ISTVÁN.

Szikrát hány szeme,
Hullámzik gyűlölettől kebele.
Ha minden fúria ily szép, Orestest
Irígyli minden ember. Ki ez asszony?

Digitized by Google

ÉVA.

(Félénken.) Ha belenézhetnék (Mária haragosan elvonja tőle a levelet.) Elvégre is
E várban én vagyok az úr—s titoknak
Előttem lenni nem szabad.

MÁRIA.

Igaz.
Hiszen neked szól. Te vagy Mária!
Olvasd! (Odatartja.)

ÉVA.

Jaj, Istenem! Ő maga volt!

MÁRIA.

S találkozót kér.

ÉVA.

Széchy Máriával.

ISTVÁN.

Mi suttogás ez?

Digitized by Google

MÁRIA.

Hisz engemet nem ismer, a ki küldte.
Szépség, búbánat, s a mit emleget,
Mind oly betű, melyet a te szemedből
S szép homlokodról olvasott.

ÉVA.

(Gyermekes örömmel.) Úgy-e?
És szép egy ember.

MÁRIA.

(Félig magában.) Bízik is magához.
Azt véli, látnom kell, s övé vagyok már,
S a szívemen keresztül felszökik
Murányba. Oh! Hogy érdemeltem ezt?
De boszut állok! (Évának.) Éva, akarod
Őt látni?

ÉVA.

Hát tanácslod?

MÁRIA.

Még segítlek.
Unalmas itt az élet. És ha más nem,
Egy kis mulatság lesz belőle.

Digitized by Google

ÉVA.

Baj tán?

MÁRIA.

Nem tudja senki. Elkisérlek én.
Most ülj ide s írd, a mit mondok.

ÉVA.

Irom.

MÁRIA.

„Mint tengeren hajó, úgy forog elmém,
„Veled lehetnem, módját hogy meglelném.
„Majd szombaton olyan színnel kimégyek,
„Tiszolczi völgyben hogy halfogást tégyek.
„Murányaljától, ha fordulsz jobb kézre,
„Kis hegy alá érsz, honnan szerte nézve
„Zúgó patak mutat a völgybe, melybe'
„Találni bővrákos s pisztrángos helyre.*)
„Légy egyedül! Az órát búval várja
„S örömmel is — barátod Széchy Mária.

*) Gyöngyösi után. *Szerző.*

Digitized by Google

ÉVA.

Haha! Mily tréfa! (Megijedve.) Nem.
Még sem merem.
Az én írásom! Ha rossz helyre jutna!

MÁRIA.

Jó, irom én. (Leül és ír.) Legyen az édese
Tied, s enyim a veszedelme.
Így, most a kézvonás enyim. (Éva írását keblére téve.) Elégetem.

ÉVA.

Csak jó vagy hozzám!

MÁRIA.

(Félre.) Engem a világ
Jóért szid és a rosszért megdicsér.
Ez az írás még kulcs lehet a várhoz,
És úr leszek apáim örökén.

ÉVA.

(Istvánnak.) De bizton elviszed?

Digitized by Google

ISTVÁN.

Én veszszek el
Inkább, sem hogy ez írás. (Át akarja venni.)

MÁRIA.

Nem, öcsém.
Szükség lehet reád súlyosb esetben.
Te itt maradsz. Csak bízd reám, fiam.
(Harangoznak.) Menj csak lakodba, elhozzák a kulcsot. (Éva el.)
(Kitörve.) S most, Wesselényi, jól vigyázz! Boszúm
És hasznom egy úton jár! Jaj neked!
Az én kezem nem Illésházyé,
S a szívem megszűnt asszony szíve lenni.

Digitized by Google

TIZENKILENCZEDIK JELENET.

MÁRIA, ISTVÁN, KÁDAS.

MÁRIA.

Jókor, öreg! Ezt a paraszt fiút
Zárasd el.

ISTVÁN.

Engem!

MÁRIA.

De nem mint parasztot.
Tartsd jól. A könyvház legyen börtöne,
És testi tápban sem legyen hiánya —
Ne mondja az ura, hogy nem becsüljük
S hogy nem marasztjuk illőn emberét.

ISTVÁN.

De vár a gazdám —

MÁRIA.

Meghiszem, öcsém.
No tán, ha te nem mégy, még feljön ő,
S akkor együtt maradtok itt — sokáig.

Digitized by Google

A foglyom Wesselényi — élete
Kezemben, — óh — s Murány enyém!
(Kádast megfogva.) Öreg!
Megcsókolhatnám a tar fejedet! (El.)

ISTVÁN.

Ki ez az asszony?

KÁDAS.

Még kérdezheted?
Gróf Széchy Mária.

ISTVÁN.

Ez Mária!
No akkor Isten óvjon, Wesselényi!
(Elmennek.)

(A függöny lefordúl.)

Digitized by Google

MÁSODIK FELVONÁS.

A tiszolczi erdőben. Alpesi vidék. A színpadot hegyi zuhatag választja ketté. Virradat. Mikor a függöny felmegy, vadászkürtök hangzanak különböző pontokon a szín mögött.

ELSŐ JELENET.

WESSELÉNYI, *a pataktól jobbra kőszíklán megjelen, utóbb* GOMBKÖTŐ, VADÁSZI.

WESSELÉNYI.

HAHÓ!

GOMBKÖTŐ.

(Balfelől jön, nehezen.) Jövünk, uram!

VADÁSZI.

(Ugyanott, ugrálva.) Már itt vagyunk.

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

(Lejöve.) Ez ott a hely! A tajtékzó patak
Itt elsimul, mint korhely, a ki megtért
S új életet kezd.

GOMBKÖTŐ.

(Vadászinak.) Ebben jobb uramnál.

WESSELÉNYI.

Itt esik a horgászás. Itt buvik
A rák s ficzánkol a pisztráng, melyet
Szép Mária oly örömest kifogna.

GOMBKÖTŐ.

Fog az itt mást is, félek.

WESSELÉNYI.

Ej öreg!
Az égi zengés elhal virradatra,
Kuvasz se mordúl ily szép hajnalon;
Te csak morogsz. Hiába! Kedvemet
Ma nem szeged. Szépen köszönt a nap.

Digitized by Google

Vadász szerencse üdvözölte. Hol van
A medvepár?

VADÁSZI.

Hozzák.

WESSELÉNYI.

Párnánk legyen,
Hogy Máriával kedvvel üldögéljünk.

(Katonák két hatalmas medvét hoznak, melyet Wesselényi lábához egy fa alá terítenek.)

GOMBKÖTŐ.

No szép ülés lesz. Egy csuron víz az.
Ilyen eső! Kimosta minden csontom.

WESSELÉNYI.

Se baj, öreg. Mosdjál mostan belül!
(Csutoráját kínálja.) A reggebédet! És azt
a ruhát!
Így meg nem állnék az özvegy előtt.

(Katonák a földön terítenek Wesselényi leveti felső ruháit és pompás — nem magyar — öltözettel cseréli föl.)

No, most remélem, más színű előtted
A szép világ.

Digitized by Google

GOMBKÖTŐ.

(Visszaadja a csutorát.) Hadadi Wesselényi,
Főkapitányom vagy, s vitéz uram,
Csodállak sokban, engedelmes hű
Szolgád vagyok mindenben: csak az egyet
Nem értem, hogy tudsz oly keveset inni
S oly sok bolondot tenni egy személyben. (Letülnek enni.)

WESSELÉNYI.

Hallod, Vadászi? No felelj meg erre!

VADÁSZI.

No, én meg ezt nem értem, hős uram,
Ha tisztesség nem esik, szólanom —
Hogyan lehet, ki ily kardot visel,
Oly vén eszű, meggondolt. — cselfogással
Olyan teli, mint a mi hős vezérünk?

WESSELÉNYI.

No, Gombkötő, mit mondasz erre?

Digitized by Google

GOMBKÖTŐ.

Mit?
Hogy nem vezérlhez, végvárkapitányhoz:
Süldő gyermekhez illők csínjaid.
Bemenni így Murányba! Csodaképen
Kiszabadulni s egy szép asszonyért
Most újra idejönni — hogy, ha egyszer
Elmulaszták, most annál biztosabban
Elfogjanak. Mert elfognak! Tudom!

WESSELÉNYI.

S mit mond Vadászi?

VADÁSZI.

Ép ellenkezőt.
Ha ott elmulasztád, leszúrni menten
Az árulót s kiáltani, hogy: „Éljen
A magyarok királya!“ mire mind
Lerogytak volna lábaidhoz —

GOMBKÖTŐ.

Úgy!

VADÁSZI.

Akkor ma be nem érném fecsegéssel,
Elfognám azt a Máriát s Murányért
Adnám csak vissza.

Digitized by Google

GOMBKÖTŐ.

(Vadászira mutatva, félre.) Ezt is csak azért
Szerezte, hogy bolondabb is legyen,
Mint Wesselényi.

WESSELÉNYI.

Mit dörmögsz, öreg?

GOMBKÖTŐ.

Öreg, bizony. Nem rágom meg a szót.
De hosszabb az eszem, mint a hajam
Van rendelésed, hogy ha baj esik?

WESSELÉNYI.

(Fölkel.) A nap melegszik. Jönnek nem soká.
Vonuljatok most hátrább, jó barátim.
Heten vagyunk. A hányan idejönnek, —
Már férfiak, annyan lesztek ti itt.
No jó lesz így?

VADÁSZI.

A fele is elég.

Digitized by Google

GOMBKÖTŐ.

A hányat látni fogsz. De hátha lesbe
Kerítenek?

WESSELÉNYI.

Elég, öreg. Ha néked
Az ember egyet enged, százra mégy.
Ni, jönnek is. Két asszony. Félsz-e most is?
Vonuljatok el. Meg ne lássanak.

(Gombkötő, Vadászi el.)

MÁSODIK JELENET.

WESSELÉNYI *egyedül.*

WESSELÉNYI.

Nem látom őket. Kanyarog az út.
Mért ketten? Hírét félti vagy személyét?
Nem én leszek, ki akármelyiken
Az első csorbát ejti. Szánom is
Ez asszonyt, ha sorsára gondolok.
Annyit szeretni s így magára lenni!

Digitized by Google

Mit is beszéljek néki? Nem szivére
Számoltam én — vérét nem zaklatom.
Eszéhez akarok csak szólani,
Hogy önmagának menti meg Murányt,
Jószágait, szabadságát, s talán
Jobb hírnevét, melyen barátai
S rokonai rágódnak még leginkább.
Elmondom ezt, s Rákóczy csúfoló
Levele' mását majd megmutatom.
Ha van esze — de ez a bökkenő!
A szeme nem sok észt, de annyival több
Tüzet lövelt; s ha bennem nem barátot,
Hanem kérőt keres, — megfogjam ezzel,
Mikor tudom, hogy párom nem lehet?
Nem, nem, soha! Ily asszony — hitvesem!
De jön! Eh, mit terv, számvetés? Szerencse,
A pillanat termékeny méhiből,
Te kapd ki azt a szót s cselekedést,
Mely czélra visz. Minden tanácsadóm közt
Mindig te voltál a legokosabb.
Itt jönnek. (A fa mögé áll.)

Digitized by Google

HARMADIK JELENET.

WESSELÉNYI. *Balfelől* ÉVA *lóháton*, MÁRIA *Éva lovát vezetve, horoggal kezében!*

ÉVA.

Reszketek. Öröm-e ez
Vagy félelem? Hisz tréfa az egész.
Mulatni csak szabad? Úgy-e?

MÁRIA.

Szabad.
(Körülnéz) Nincs itt, de messziről egy férfiú
Alakja látszott.

ÉVA.

Mégis jobb szeretném,
Ha közelebb volnánk csatlósainkhoz.

MÁRIA.

Ne félj. A pisztolyom ha elsütöm,
Mind itt teremnek. (Körülnéz.) Én is nyugtalannak
Érzem a szívemet. (Eleresztí a fékszárt.)
'Tán el se jön?

Digitized by Google

ÉVA.

Lovam! Jaj! (A ló nyugtalankodik.)

WESSELÉNYI.

(Előlép, és a patakon átugorva, megfogja a ló fékszárát. Mária egy lépést hátrál és mereven nézi.)

(Évának.) Üdvözöllek, Mária!
Engedd e könnyű terhet elviselnem
Egy perczre! (Lesegíti.) Vajha ezzel gondodat mind
Vállamra raknád — könnyűvé tehetném
Az éltedet s nekem, hidd, e teher
Oly édes lenne, mint mit most viseltem. (A földre teszi)

MÁRIA.

(Félre.) Hogy tud beszélni! Hangja templomének,
Szeme imádat. Nem hinnéd, király,
Ki egy királynőt tisztel? Pedig szíve
Tele van megvetéssel, vére vágygyal,
Esze fortélylyal, elragadni várát
Az asszonytól, kinek hírét elorzá.
Hogy súgnak! Éva ily szép sohse volt.

Digitized by Google

A rosszaság őt szépíti: míg engem
A jó is eltorzít. E gyermeteg nő
Megcsalja férjét, hogy ha rajta áll.
E pártfogó, szent Mária-imádó
Megcsalja asszonyát, ki őt imádja.
És a világ nem lát ide. De engem
Hajszol ez ember, szán a nő, s cselédem
Hátam megett elfintorítja orrát,
Hogy itt a grófnő, a ki megszökött
Urától — mert — hazudni nem tudott.

(Wesselényi az alatt a patak sekélyebb helyén átvezette Évát a jobb partra.)

ÉVA.

Hová viszesz?

WESSELÉNYI.

(A két medvére mutatva.) Ne félj, csupán idáig.

ÉVA.

Csupán. (Halk sikolylyal visszaborzad.) Nem él?

WESSELÉNYI.

(Mosolygva.) Nem, és ha élne is
Alád bizonynyal örömest simulna.

Digitized by Google

ÉVA.

No no!

WESSELÉNYI.

De akkor megirígyleném. (Reájuk teríti palástját.)

ÉVA.

A Jézusért! Ily drága, szép palástot!
Bevérezed! Nem, nem ülök reá.
Hol varratád?

WESSELÉNYI.

Nem varrták én reám.
Dauczkában nyertem a csatában.
(Kínálja üléssel, melléje ül.)

ÉVA.

Ah.
De jó ülés esik rajt. És ez óra?
Azt is az ellenségtől szedted el?

WESSELÉNYI.

Nem, jó barátom küldte, Zrínyi Miklós.

ÉVA.

Jaj, hogy ragyog! Szép zöld zománcz van rajta,

Digitized by Google

A gyöngye, mint a harmat friss levélen.
Veres szemű kígyó a mutatója —

WESSELÉNYI.

(Leoldja és térden átadja.) Fogadd el. Ne mutasson oly időt,
Mikor nem jót szán néked Wesselényi.

MÁRIA.

Már is ajándék! No most nem sokára
Megesküszik, hogy véle álmodott,
Hogy megöli érette feleségét
S hogy elveszi.

ÉVA.

Enyém? Az nem lehet!
Hogy állna rajtam? (Feltűzi.) Oh, de gyöngy egy óra!
Csak más urak ezek a bécsiek,
Mint azok a kurucz káromkodók.
Ruhád is oly más. És e láncz?

WESSELÉNYI.

(Félig türelmetlen feláll, komolyan.) E lánczot
Az adta nékem, a kinek te is,
Atyád is mindenével tartozik,

Digitized by Google

Hűséggel és jobbágyi esküvel.
Hallgass meg, Mária. Szép s ifjú vagy,
S ha magamért volnék itt, ezt a perczet,
E visszahozhatatlant, más beszédre
Fordítanám, mely e magányhoz illőbb.
De érted jöttem én — a mint miattad
Koczkáztam életem' imént Murányban.

ÉVA.

Miattam! (Félre.) Ah! — igaz, csak Máriáért.

WESSELÉNYI.

Oh, el ne fordulj. Drága ez a percz!
Ne dobjuk e gyémántot, rossz kavicsként
A vízbe, karikát csinálni. Szólj!
Figyelsz reám?

ÉVA.

(Egy kövecset a vízbe dobva.) Beszélj.

MÁRIA.

Nem udvarol!

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Fülekről, hogy Murány elé vonultam,
Sokszor eszemben voltál, Mária.

ÉVA.

(Az órával játszva, félre.) Mindég csak ő, mindég csak Mária.

WESSELÉNYI.

E hűtelenség, ez elpártolás
Hazától és királytól, gondolám,
Nem Széchy vérből jött. Csak Illésházy
Tehette ezt, ez elbízott, eszét
S javát elsőnek képzelő, rossz ember.

ÉVA.

Az, az!

WESSELÉNYI.

S a mint megtudtam, hogy a várban
Te is lakol, úgy láttalak, noha
A sisakod mindég elől sugárzott,
Mint elnyomott árvát, kinek maholnap
Nem lesz helye apádnak tűzhelyénél.

Digitized by Google

S hogy Bécsben megítélték, hogy, ki részes
Ez árulásban, elszedik javát,
De menekül, ki visszapártol, én
A kedvedért mentem Murányba, és
Intettem őket, hogy jelét vegyem,
És Bécsbe megjelentsem, hogy te nem
Vagy részes ebben — s így megmentselek.

MÁRIA.

Való ez? Kedvemért?

WESSELÉNYI.

De árvaságod
Nagyobb még, mint azt álmaim mutatták.
Szóhoz nem hagytak jutni a gazok,
Sőt színedet se láttam volna, ha
Nem hoz be véletlen szerencse, és
Ruhádon és híres szépségeden
Nem ismerem meg, hogy ez Mária.

ÉVA.

Hát igazán? Szépségemen?

Digitized by Google

MÁRIA.

Hazug!

WESSELÉNYI.

És most vigyázz. Szerencséd a kezedben.
Az enyém is — nem titkolom. E várat
Én vissza akarom és vissza kell
Térítnem a királyhoz és hazához.
Segíts meg ebben.

ÉVA.

(Felugorva.) Én? Nem magamért
Hivtál tehát ide!

WESSELÉNYI.

(Megfogja kezét.) Oh Mária!

ÉVA.

(Duzzogva.) Eh, mit. Csak Mária, örökké Mária.

WESSELÉNYI.

Nem úgy hínak?

Digitized by Google

ÉVA.

S ha nem hívnának úgy?
Nem volna semmi mondani valód?

WESSELÉNYI.

(Félre.) Fogas a kérdés.

ÉVA.

Hallgatsz! Lám előbb
Szépséget emlegettél. Látom én:
A vár az én szépségem és a kulcs,
Melyet kezemben tartok, kedvességem.
S ha odaadnám kulcsostól a várat,
Od'adtam azt, mi bennem tetszetős.

WESSELÉNYI.

(Félre.) Nem is oly ostoba — (Megfogja kezét.) Csak volna kulcsom
Szivedhez — óh szép asszony — (Megakad.)

ÉVA.

Nos — tovább!

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

(Félre.) Hát nincsen ördög, ki a rossznak
örvend
És megsegít? Hazudni sem tudok már?

ÉVA.

(Félre.) Jaj, beh ügyetlen! Vagy a sze-
relem
Valóban olyan, hogy a ki beszédes,
Az néma lesz s a szótlan bőszavú?
(Fenn.) No, mire gondolsz?

WESSELÉNYI.

Én, grófnő, mire?

ÉVA.

S a kezemet — (Vissza akarja vonni.)

WESSELÉNYI.

(Félre.) Eh mit! (Megcsókolja kezét.)

ÉVA.

Jaj!

WESSELÉNYI.

Fáj?

Digitized by Google

ÉVA.

Minálunk
Ez nem szokás. Bécsben tanultad így?

WESSELÉNYI.

Ha vágy kecsegtet, s tisztelet riaszt,
Félúton áll meg a szerelmes szándék.

ÉVA.

S nem fárad állni?

WESSELÉNYI.

Nem — egy darabig.

ÉVA.

Mily kedves így!

MÁRIA (Félre).

A híres Wesselényi
Ily bárgyú csellel vélt megfogni engem?
Sértés a többihez. Ni hogy susog!
És Éva hogy pirúl!

ÉVA.

Oh, Wesselényi
Azt mondod, hogy szeretsz?

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

A patak itt, ha
Belétekintsz, nem adja vissza képed?
A hegyi levegő, midőn lehelsz,
Nem tódul arra, hol ajkad nyílik?
Lásd, így reád tekintve és te rám,
Kell hogy szeresselek, te kedves asz-
szony,
Szépséged tükre lesz a lelkem, és
A mint lehelsz, vágyam feléd tolúl,
Szép ajakadra — így. (Megcsókolja)

NEGYEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, MÁRIA.

MÁRIA.

(Haragtól pirulva előlép.) Elég!
Gróf Széchy lánya, elkisértelek,
De azt nem tudtam, hogy — ily messze
mégy.

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

(Ámulva) Ki ez az asszony? Istenem!
Ki ez?

MÁRIA.

Én Kürthyné vagyok —

ÉVA.

Az — Kürthyné
(Halkan.) Mért vágsz belé így — tréfám
legjavába?

MÁRIA.

Szép tréfa!

ÉVA.

Ej! Egy csók nem a világ!

MÁRIA.

De egy csókért od'adnád a világot!

ÉVA.

Könnyen beszélsz, — volt részed benne!
Engem
Még senki sem csókolt meg szeretettel.
Oh, Mária, ne légy kegyetlen!

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

(Ki eddig szótlanúl bámult) Ez
Az asszony! Istenem, mily asszony ez?
Lépése már parancs! Szeme varázsát
Tetézi a harag is. Hova lett
Szép Mária? Nincsen sehol.

MÁRIA.

Uram!

WESSELÉNYI.

Ki vagy te?

MÁRIA.

Nem mondottam? Kürthyné,
A Ferencz özvegye. — Rahón a házam.
A feleséged, Bosnyák Zsófia,
Nem emleget?

WESSELÉNYI.

Nem emleget az senkit.
Őt emlegeti most, a ki szerette,
Míg élt, szegényt.

MÁRIA.

(Megdöbbenve) Míg élt! Nem él tehát?
Isten nyugaszsza! (Félre.) Özvegy! Ő is
özvegy!

Digitized by Google

Mit bánom én! De mégis — Zsófia
Nem él — s úgy érzem, mintha haragomnak
Javát a sírba vitte volna. Özvegy!
(Fenhangon.) És árva kis fiad, a gyöngy Laczi,
Ki nem tűr asszonycsókot (nem ütött Apjára) Hol van? Mint van?

WESSELÉNYI.

Kis fiam?
Jól van. Fülekre visszament az éjjel.
Szép, asszonyom, hogy árva kis fiamra
Emlékezel.

MÁRIA.

Anyátlan gyermek! Ó —
Fájdalmasb a gyermektelen anya.

WESSELÉNYI.

Nincs gyermeked?

MÁRIA.

Olyan-e a szemem,
Mint a ki boldog? Volna gyermekem,
Volna egyetlen lélek, ki szeret,

Digitized by Google

Akkor ez arczon nem látnál barázdát,
Melyet a bú s harag ekéje húzott,
Ez ajk mosolygana s nem rémülettel
Kérdezted volna, hogy ki ez a nő?
Nincs gyermekem — és nincs, a ki szeret,
Csak én magam, és nincs, a kit szeressek,
Csak magamat — ezt is csak úgy —. Elég.
Uram, ez asszonyt rossznak mondanám,
A mért kijött ide, hizelkedő
Szavadra hajlott, s tűrte csókodat.
De megbocsátok néki, mert talán
Őt sem szerette senki még. Neked
Isten bocsássa meg szándékodat,
És bűnhődj' úgy, hogy szégyeljed magad.

WESSELÉNYI.

Szégyelni — mit? (Félre.) Nem birok belenézni
Fényes szemébe! Akkor volt-e szebb,
Midőn a szánalom felhője fedte,
Vagy most, hogy a harag czikáz belőle?

Digitized by Google

MÁRIA.

(Kit ez alatt Éva hiába igyekezett rávenni, hogy ne folytassa a szemrehányást)

Eh mit! Mi asszonyok vagyunk. A férfiak
Sohsem a mi javunkat keresik,
Tudjuk ki hát tisztán, mi szándoka.
Uram, kivántad látni Máriát.
Nos, itt van Mária. Javát akartad,
És azt tanácslod, adja fel a várat
Neked meg a királynak — úgy van-e?

WESSELÉNYI.

Úgy van.

MÁRIA.

Pártoljon el testvéritől —

WESSELÉNYI.

Kik üldözik.

ÉVA.

Az nem igaz.

MÁRIA.

Tovább,
Hogy hagyja el Rákóczy szent ügyét.

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Szent annyiban, hogy csak maga felé
Hajlik keze.

MÁRIA.

Maga felé, hazája
És szent hite felé. Ki a magyar?
Rákóczy György-e vagy a bécsi csá-
szár?

WESSELÉNYI.

Kinek fején a magyar korona,
Annál nincs magyarabb a két hazában.

MÁRIA.

Ha százszor az, ha magyar is szive,
Eszén a németek tanácsa úr,
Karját a német érdek igazítja,
Csak ünnepnapja marad minekünk,
Ebéd és szundikálás közti percz.
Szeretem én is a magyar királyt,
Imádom én fején a koronát,
A korona alatt jóságos arczát,
De mert szeretem, magunknak aka-
rom.

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

(Mosolyogva.) Asszonyi mód, — elnyelni,
mit szeret.

ÉVA.

Úgy van, uram, természetünk olyan,
Mit szerettünk, abban nem osztozunk.

MÁRIA.

(Visszatolja Évát.) Gúnyolni tudtok, bécsiek,
de meg-
Czáfolni nem. Ha egész nép vagyunk,
Miért ne lenne egy egész királyunk?

WESSELÉNYI.

(Hévvel.) Mert nem vagyunk egész nép,
kedves asszony.
Mert tép a török, tép még szörnyebb
ellen:
Magunk hibája. Oh, de asszony ezt
Hogy értse meg, mikor a férfiak —
De hagyjuk —

MÁRIA.

Asszony, mondod, meg nem érti?
Hidd el nekem, te büszke Wesselényi,

Digitized by Google

Király kegyencze, sok nép'-ismerő,
Hidd nékem, a ki özvegy jogomért
Vívtam s vívok e rossz kaján világgal:
Az asszony érzi, tudja gyermekész is,
Mi az igazság; és a bölcseség az,
Mely ebbe, téved, mert az messze lát
S néz sokfelé. Mi egyebet se látunk.
Hát az igazság, hogy a szent kötést,
Mit vérrel írtak, haldokló ajakkal
Pecsételének őseink: a vallás
Istentől vett jogát királyi pap
Eltörli, mint egy gyermek rossz írását?
Oltárainkat elrabolja önkény,
Békés lakából a jámbor papot,
A gyermekek mellől a jó tanítót
Elűzitek — mind a király nevében?
Jobbágyait a római hitű
Bálványt imádni deresen tanítja,
De a magyar vallású földesúrnak
Szóval tanítni nyáját nem szabad?
Ez is igazság? Oh, ne mosolyogj,
Ne mondd, hogy asszony in ecclesia —
Tudom, tudom — de engem megtanított
Tapasztalás, keserű árvaság

Digitized by Google

Útálni önkényt, a goromba, vad
Erőszakot. Az üldözötteké
Az én szivem; föllázad az erős
Vas marka ellen — és ha rajtam áll,
E vár daczolni fog a bécsiekkel
És utat abba nem lel árulás.

WESSELÉNYI.

Meglelte azt, mikor a lázadók
Ültek belé. Oh, asszony, nem tudom,
Mi keserűség űli szivedet,
Ki volt Istentől olyan elhagyott,
Hogy ily edénybe, szeretni valóba,
A gyűlöletnek mérgét töltheté.
Ez ajak édes szidalommal is,
Milyen lehet, ha boldogan mosolyg!

MÁRIA.

Vigyázz, uram, ezt másnak szántad.

ÉVA.

És
Unalmas ez a sok politika.

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Igaz, neked unalmas. (Máriának.) Asz-
szonyom,
Ha igaz, hogy az üldözötteké
Szived, s útálod a góromba önkényt,
Akkor tekintsd (Évára mutatva.) e hölgyet
itt, a kit
Testvérei üldöznek.

ÉVA

Ej!

WESSELÉNYI.

Kit önkény
Elűzne örökéből, a kit én
Megmenteni jövök — oh, ne kavard
fel
Elméjét ellenem! Akárhogyan
Fordúl a harcz, győzzön Rákóczy
bár
Hat-hét csatában, végre is az úr
E földön itt csak Ferdinánd marad,
S Murány maga nem állhat, mint
sziget

Digitized by Google

Az oczeánban. S akkor sorsa mi?
Hatalmas Illésházy akkor is,
Ha itt legyőzik. Liszti csupa furfang.
Ők valahogy kibújnak, ámde koldus
És elhagyott csak Mária leend.
Ha szereted, ne tántorítsd szavaddal
A mentő ösvényről, mit én mutattam,
S ha esni kell Muránynak —

MÁRIA.

„Essen akkor
Az én kezembe!“ — úgy-e, Wesselényi?
(Évának.) Most értsd, hugom, hogy mért szép a kezed,
Hogy el ne bízd magad', kivallja nyíltan —

WESSELÉNYI.

Az Istenért ne...! (Félre.) Nem birok vele!
Gyűlölnöm kellene, ha nem szeretném!
A szava bánt, látása megigéz.

Digitized by Google

MÁRIA.

(Évának.) No, ne szomorkodj. Mind ilyen
a férfi —
Ő legalább nyájas meg kedves is.

ÉVA.

Uram, mehetnénk . . .

WESSELÉNYI.

Oh, haragba' mégy
S talán ne lássuk egymást már soha?

ÉVA.

Mit bánja azt kegyelmed? Ott a vár,
Azt látja mindig.

WESSELÉNYI.

(Félre) Ördög és boszorkány!
Most ennek is kezd pörge nyelve lenni.
Két özvegy elnyom — egyet vártam
én csak.
Még ha egyenként . . . Ah!

MÁRIA.

(Félre) Mi forr eszében?

Digitized by Google

ÉVA.

Mennénk ?

MÁRIA.

(Évának.) Ne úgy, hogy ez a kis fonál
Kettészakadjon, a mi ma szövődött.

ÉVA.

(Félre, Máriát kérlelve.) Ó kedves Máriám!

MÁRIA.

Hát kedveled?

ÉVA.

Nem kedves-e?

MÁRIA.

Az. (Félre.) Ha Murányba csalnám,
S kezemben volna!

WESSELÉNYI.

(Odalépve Évához.) Széchy Mária,
Isten veled. Javadat akarom,
De nemcsak a *te* ellenséged az,
A ki körülvesz; nekem is vagyon
Körűlted ellenségem.

Digitized by Google

MÁRIA.

Engem értesz?

WESSELÉNYI.

Szép asszony, téged. Volna rá időm
És módom, úgy tán meggyőznélek én,
Vagy engemet te.

MÁRIA.

Módod és időd
Van most is.

WESSELÉNYI.

Ah! Ti ketten — s én magam.
(Súgva Máriának.) Ha egyedűl —

MÁRIA.

(Évának.) Hugom! A kapitány
Azt véli, félnék tőle egymagam,
Úgyis elhagytam ott a horgomat,
Ha embereink nem látnak ott a parton.
A néma hal is árulója lesz
Találkozódnak. Hagyj magunkra kissé
És vesd ki horgod a pisztráng után,

Digitized by Google

S vigyázz, hogy fogj is — mert kiséretünk
Máskor nem kapná el csalétkedet.

ÉVA.

Megyek. (Máriának.) Ne zavard el egészen. (El.)

ÖTÖDIK JELENET.

WESSELÉNYI, MÁRIA.

MÁRIA.

Im,
Magunk vagyunk. (Szünet.) A percz rövid.
(Szünet.) Beszélj!
(Wesselényi magával kürködve bámúlja, és nem talál szót.)
Hát ez a sürgős mondani valód?

WESSELÉNYI.

(Kezét megfogva, kitörő hévvel.) Szeretlek!

MÁRIA.

Ennyi? Többre nem becsülsz?

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Szeretlek! Érezd, tudd, hogy tégedet
Csak én szeretlek! S hogy csak tégedet
Szeretlek, és szeretni senki más
Nem bírhat úgy, mint téged én szeretlek,
S te senki mást, ha eddig nem szerettél.
S a mily páratlan az, hogy ennyi báj
Nem volt szeretve — és hogy ennyi tűz
Nem gyuladott meg (mondtad s én hiszem),
Olyan páratlan hozzád a szerelmem!
Ne e mosolyt — ez egy vonás nem illő
Arczod tökélyihez. Harag, szelídség,
Vagy büszkeség, panasz és gyűlölet —
Mind illik hozzád, s minden ékesít,
Csak az a gúny nem, e hitetlen ördög,
Kit ég be nem vesz és pokol kilök.
Eltorzít a posványon röpködő gúny
Bolygó tüze — e sem köny, sem mosoly.
Lökj vissza, vagy szoríts magadhoz, asszony, (Karjaiba zárja.)
De hogy csúfolj, azt nem tűröm.
Szeretsz-e?

Digitized by Google

MÁRIA.

(Félre.) Nem nézhetek szemébe. Arcza ég
És éget. Istenem, ha játszva így
Ölel, hogy éghet, ha szeret!

WESSELÉNYI.

Szeretsz-e?

MÁRIA.

Erődet érzem, karod lánczait, nem
Érzelmedet. Előbb ha kérdezed,
Szeretlek-e — és akkor zársz szivedre,
Azt érteném. Így érd be azzal, a mit
Erőszak ád s ne kérdd, mit érzek én.

WESSELÉNYI.

(Elbocsátja.) Igaz! Igaz! Bocsáss meg! Lelkedet
Nem bírom a karomba zárni. S én
Azt akarom s minden szépségedért
Oda nem adnám büszke lelkedet.
Özvegy vagy, termetednek ritka bája
Már volt a másé, lelked, azt tudom,
E büszke sas, nem hódolt senkinek,
És szűz maradt, míg férjed átölelt.

Digitized by Google

Oh add nekem — (hozzád sem nyúlok ime,
Bár mily közel vagy) — add a lelkedet,
A mint kinéz most enyhülő szemedből.
Óh, ne kerűld tekintetem! Tudom,
Hogy enyhe érzés olvadoz szivedben.
Nem látva érzem, és érezve látom,
Saját szivemnek forró mélyiből
Merítem azt, mi benned forr s dagad.
Azt érzed, úgy-e, hogy szived szorúl
S mégis kitágúl, mintha beleférne
Egy ölelésre az egész világ?
S vágyak születnek, mint kis óriások,
És mégis érzed, hogy még óriásabb
Erő szülemlik benned: a lemondás,
S egyszerre tudnál részegülni és
Elveszni szomjan csupa szerelemtől.
Oh, ne tagadd, — nem mondom én,
hogy értem
Érzed te mindezt, de én érzem ezt s így
Azt képzelem, hogy benned is ez él.
S ha tagadod az én szerelmemet,
Csaknem tagadod, hogy van szerelem,
És hogy szeretni szeretnél? Hiába
Fordúlsz el! A ruhád se takar el,
Márványkezed remeg, — szép testedet

Digitized by Google

Megrázza, mint bilincseit a rab,
A zaklatott szív — sírsz! (Derekát átöleli, s szemébe néz.) Szeretsz! Szeretsz!

MÁRIA.

(Egy darabig eltakarja arczát, aztán szelid határozottsággal kioldja magát Wesselényi öleléséből, mintegy magának beszél.)

Oh van ily érzés! S jaj nekem, hogy én
Csak a hiányát ismerem! Hogy akkor
Nem ismerém, mikor térdhajtva kértem
A teremtőt, hogy öntse azt belém,
S tanítson megszeretni — férjemet.
Oh van ily érzés, mely a rosszat is
Jóvá teszi szivünkben és a jót is
Jobbítni tudja. — Oh, mi jó, mi boldog
Lehetne ez a szív! Oh jaj nekem!
Kiesett életemből a tavasz,
S kertemben a nyár csak gyomot terem.
Gyűlölni tudok én, szeretni nem.
Oh ifjúságom! Édes ifjúságom!

(Sírva ledől az ülésre, hol előbb Éva ült.)

WESSELÉNYI.

Mily asszony ez! Túlsággal szórta rá
A természet minden szép adományát.

Digitized by Google

Mint büszkesége szertelen kemény,
Úgy szertelen áradnak könnyei.
Némulva állok, s félek, hogy szavam
Beszennyezi fájdalmait. (Letérdel.) Ne sírj!
Tartsd fenn e könnyek drága gyöngyeit
A boldogságnak, melyet érdemelsz,
Hadd foglalom szerelmem aranyába,
Mert én szeretlek, igazán szeretlek.

MÁRIA.

(Fölocsudva, határozottan, de idegenség nélkül.)
Kelj föl.

WESSELÉNYI.

(Fölkel.) Szeretlek. Nem hiszed?

MÁRIA.

Nem én.
De elhiszem, hogy az a szerelem,
A mi iményt belőled szólt. Nem engem
Szeretsz, de tudsz szeretni s ez elég.
Én sem miattad sírtam, magamért csak.
S hálás vagyok, hogy sírni tanítottál.
Add kezedet. (Szemébe néz.) Nem hittem volna rólad.
Hát igazán szeretted Zsófiát?

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Szerettem, a mint oly nőt lehetett,
Ki véled annyira ellenkező.
Mint te aczél, viasz volt ő, szegény.
Simuló, az ujjomnak engedékeny,
Minden nyomásra más, magába mindig
Egyforma —

MÁRIA.

Úgy találtad, mert tiéd volt.
Míg ostromoltad, méz volt minden íze.

WESSELÉNYI.

Méz és viasz egy ágyban születik.

MÁRIA.

Tréfálni is tudsz? Jó. Őszinte tréfád
Hamis búbánatodnál többet ér.
Ha Zsófiát nem, kit szeretsz tehát?
Csak nem ez asszony (Évára mutat) tanított
meg arra?
(Félre.) Még szégyelem, hogy sírni tudtam.

WESSELÉNYI.

Ő?
Én Máriát ---? Lenézhetsz, asszonyom.

Digitized by Google

Tagadhatod, hogy látásodra is
Méltó vagyok, nem arra, hogy szeress.
Tagadhatod, hogy igazán szeretlek;
Elmondhatod, hogy rossz komédiát
Játsztam előtte — szabad ezt hinned —
De oly kevésre még se teheted
Értékemet, hogy igazába hinnéd,
Hogy én szeressem Széchy Máriát.

MÁRIA.

Hogy mondod ezt! Gyűlölöd a nevét is!

WESSELÉNYI.

Nevét ne bántsuk itt —

MÁRIA.

Hát őt magát?

WESSELÉNYI.

Gyűlölni őt? Nem, annyira hazug
Még sem vagyok, hogy a kit gyűlölök,
Karomba venném. Szánom és javát
Akartam; igaz, magaméval együtt.
Hallottad, hogy az eszének beszéltem,
De csélcsap lelke rám sem hallgatott.

Digitized by Google

Hát szóltam oly nyelven, mit ő is ért.
Ekkor te jöttél s nyelvem elakadt,
S karom lebénult engedő szivéről.
Szeretni őt! Mikor te állsz előttem?
Oh ne beszéljünk erről! Mária
Meghalt; nem él, nem született soha.
Szégyenlem azt a szót, mely elröpült:
Hazudni azt, mi most oly szent igazság!
Szeretlek, oh hidd — hidd, szépséges asszony.
Mi a neved?

MÁRIA.

Képzeld, hogy Mária.

WESSELÉNYI.

Nem Mária.

MÁRIA.

De az.

WESSELÉNYI.

Ha Mária
Te volnál! Óh, a mint a hír lefesti,
Inkább ilyennek képzelem őt — Nem!
Ég óvjon ettől!

Digitized by Google

MÁRIA.

Mért! Ha úgy szeretsz,
Akkor szerelmed s hasznod ily esetben
Nem járna két úton, s a hegyi ösvény
Kezedbe adná őt is, meg Murányt.

WESSELÉNYI.

Haszonlesés! Nevezd úgy — bárha azt,
Hogy férfi csügg erős feltételen,
Hogy czélja vonja, mint a bűvölet,
Nem kéne ily csúf néven elnevezni —
De hogy ha Máriát követve csak
Haszonra leskelődöm, tégedet
Mi készt szeretnem? Nem vagy Mária,
Nem váradat vívom, de kezedet,
Nem hódítok, de hódolok neked.
Nem kérek mást, csak édes magadat
S egész magamat kínálom cserébe.
Oh, nézz reám — lásd, pillantásodért,
Ha katona nem volnék, elfelejtném,
Hogy van Murány! S ha akarod, neked
Ne is legyen — térj vissza énvelem
Rahóra — várd be, míg e harcz lezajlott,

Digitized by Google

És győztesen, vagy visszaverve, én
Hozzád jövök, lerakni fegyverem,
S házamba viszlek, kedves páromul.
Akarsz-e — szólj!

MÁRIA.

(Félre.) Én Istenem — hisz ez
Úgy szól, mint az igazság. Higyjem én,
Hogy Wesselényi . . . Gyűlölet hozott,
S a szerelem kisérjen vissza? Ő,
Ki megvetésével kiüldözött
Még a barátság kis zugából is,
Hogy ellenség tanítson engem arra,
Hogy nem magamra állok, hogy szeretnem
Szabad, lehet! A felesége én —
E tiszta név, e hősi hír, — enyém
Ez az erős kar — Oh sok volna ennyi!
Ez álom! Álom! Oh iszonyodom
Az ébredéstől!

WESSELÉNYI.

(Gyöngéden érinti karját.) Álmodol! Oh, ébredj!

Digitized by Google

MÁRIA.

(Összerezzen.) Ébredni! Nem! (Ránéz.) Mi szép, mi daliás!
Mily büszke — s nékem hódol! (Kitör.) Wesselényi!
Hát igazán szeretsz!

WESSELÉNYI.

Oly igazán, mint --

MÁRIA.

Mint azt? (Éva felé mutatva.)

WESSELÉNYI.

Fiam anyjává teszlek én!
Megtiltom, hogy e nőt ajkadra vedd.

MÁRIA.

(Félre.) Szeret! A magam kedveért szeret,
S szerelme több, mint boldogság lehet.
Támasz, paizs, mely megvéd és ragyog.
Ha így lehetne! Ha a szerelem
Őt átvezetné táborunkba! Oh,
Mint állanék Rákóczy György elé,

Digitized by Google

A hon elé, melynek ily hőst hozok,
S hírem sugárán még a rágalom
Sárfoltja is mint színarany ragyogna!
Ó becsület, boldogság!

WESSELÉNYI.

Fénylik arczod!
Egész valód örömre változott.
Szólj, nékem fénylik-e?

MÁRIA.

(Eltökélten.) Neked, uram,
Ha igazán szeretsz!

WESSELÉNYI.

Még kétkedel?

MÁRIA.

Nem kétkedem! Nem akarok tovább!
Elég soká lakott a kétkedés,
E rút bagoly, mely éjszakába' lát
S nappal vakúl, ez elhagyott kebelben.
Kiűzöm, s a remény, e víg madár,
Lesz új lakóm. Oh bízni! Mily öröm!
Én bízom a szivedben, Wesselényi.

Digitized by Google

Ne csókkal — oh, az röppenő pecsét —
Mint férfi férfival, így, kézbe kéz,
(Kezét megfogja) kössük meg a frigyet!
(Szemébe néz) Hiszek neked.
Ó higyj te is!

WESSELÉNYI.

Hiszek.

MÁRIA.

Míg látsz?

WESSELÉNYI.

Igen.
Mert látlak úntalan.

MÁRIA.

Jó Wesselényi,
Vedd tőlem ezt s viseld a kedvemért.
(Egy hajból font karpereczet ad neki.)
Hajam fonatja. Óh, ne ajkadra,
Szivedre tedd! Hálómba szivedet
Kivánom vonni, nem az ajkadat.
A csókodat — lásd, ennyi a hitem —
Átengedem — neki. (Éva felé.) Ne há-
borogj!

Digitized by Google

Csak egyelőre, míg tied leszek.
Tudom a lelketek nem csókolózik.
Mondd igazán — nem szebb? Már vén vagyok —
S ő fiatal!

WESSELÉNYI.

Egy szót; — hogy jól megérts.
Nem gyűlölöm én Széchy Máriát,
S nem ismerem; ma láttam őt először,
És volna százszor szebb, milyen valóban,
Nem, — volna olyan szép, mint szép magad,
Uralná nem Murány, de Magyarország,
S szeretném úgy, mint tégedet szeretlek,
A hitvesem nem lenne ő soha!

MÁRIA

Ha szeretnéd, sem? Oh, az nem lehet.

WESSELÉNYI.

Ha szeretném sem.

Digitized by Google

MÁRIA.

(Elfojtódva, nagy erőfeszítéssel.) Úgy itélsz te róla,
A mint ma láttad. Hát ha még sem ilyen . . .
Ha mint te nem valál hozzá igaz,
Úgy őt is álarcz fedte volna? Te
Nem voltál néki Wesselényi — gondold,
Hogy ő se Széchy Mária. A név
Csak nem teszi . . .

WESSELÉNYI.

A név teszi (Súgva, de nyomatékkal.) E névhez
Gyanú, nevetség, szégyen, bűn tapad.

MÁRIA.

Ártatlanúl tán! (Félre.) Így szeretnek engem!

WESSELÉNYI.

Ártatlanúl? Lehet, hogy a világ
Többet beszél, mint mi igaz; lehet, hogy

Digitized by Google

Kevesbet is. De abban, hogy beszél,
Hogy még a pór is tudja a hírét,
Ártatlan abban nem lehet.

MÁRIA.

S mi az,
A mit beszélnek?

WESSELÉNYI.

Érzem hangodon,
Hogy fáj beszédem. Kedveled e nőt.

MÁRIA.

Mint magamat, ha nem bűnös. Ha az,
Haljon meg általam Mi a bűne?

WESSELÉNYI.

Első ura, Bethlen, tudod, korán
Korhadt erőben és a sírba fordult
Még életében, (így szólt a gyanú,)
A sógorát, a heves Zólyomit,
Szerette Mária s hogy férje elhalt,
Hozzá futott Ecsedről. Az öreg
Bethlen beszélte, ki az özvegyet
Hiába tűrteté. A nyilt koporsó
Tanúja volt az összeütközésnek.

Digitized by Google

S a reszketeg öreg kezeiből
Kiszabadúlva, elfutott ez asszony
A kedveséhez. Szörnyű!

MÁRIA.

(Kezét arczára csapva.) Szörnyű ez!

WESSELÉNYI.

Aztán megúnva Zólyomit, egy ifjú
Délczeg nemest szemelt ki új szeszélyből,
Rozsályi Kún nem állta e tüzet,
Elvette — és kudarcz lett győzedelme.
A mézes hónapok édes folyását
Ez a mohó nő egy-két hét alatt
Kimeríté. Elhagyta az urát,
Dévába menekült — hisz tudva van.
S hogy száz lovassal ráütött ura,
Az udvarházból, csak harmadmagával,
Éj idején megugrott, föl a várba
És ágyúval lődözte hitvesét.
Szegény Rozsályi futva menekült,
És a világ nevette mind a kettőt.

MÁRIA.

Ezt mind tudod! S tovább? Van több
is mellé?

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Kétkedve szólsz. De tudja minden ember
A csínjait. Ezentúl szabadon
Élé világát ez a dupla özvegy,
Mint Amazon, de centaurok körében.
Lóháton járt az erdőn, és körülte
A környezet legvígabb ifjai.

MÁRIA

(Kifakadva.) De hisz ez nem igaz! Ki mondta ezt?

WESSELÉNYI.

Nem ellensége! Jó barátjai.
Itt egy írás. Rákóczy levele
Lorántfi Zsuzsánnához. Kémeink
Mását vevék. Elküldte Eszterházy.
Magammal hoztam, lássa Mária,
Mikép beszél Rákóczy szép hívéről.
Olvasd magad. (Odaadja.)

MÁRIA.

(Olvas.) „A mult héten Kún Istvánné Vinczre ment volt lóháton, két pisztolja feltekerve, szablya az nyeregfőben,

Digitized by Google

béllelt süveg az fejében, abban medáj,
előtte két vezetékló, azon is pisztolyok;
egyetlen egy asszony vagy leány nem
volt vele, csak mind férfiak. Többet
is írhatnék felőle, de máskorra ha-
gyom . . ." *)
(Félre.) Így volt. Tavaly. Úgy van. (Olvas.)
Datum Segesvár,
Primo Decembri. Ah, Rákóczy is.
Ki szeret engem? Ki becsül? — Magam!
Ne hagyj el, gyűlölet! A szerelem
Nem menthetett meg. Moss tisztára te.

WESSELÉNYI.

Mit mondasz erre?

MÁRIA.

Semmit.

WESSELÉNYI.

És belátod,
Hogy ezt a nőt szeretnem nem lehet,
S szeretve is nem adhatnám neki
A nevemet?

*) Lásd Szilágyi Sándor, Lorántffy Zsuzsánna.
Szerző.

Digitized by Google

MÁRIA.

Belátom. Vagy (Leskelődve.) —
ha mégis
Kezedre játszaná Murányt?

WESSELÉNYI.

Soha.
De mit fecsérlem ő reá a szót?
Te itt vagy, jó vagy, szép vagy, tiszta
vagy!
Szeretsz-e?

MÁRIA.

A szavam kevés bizonyság.
Tettel fogom mutatni, Wesselényi!
Akarsz Murányba jutni?

WESSELÉNYI.

Értlek-e?

MÁRIA.

Nyerd tőlem azt, mit Mária igért.
Nem érdemel e nő kiméletet.
Hazudd neki tovább, hogy szereted.
Én szítom addig gyúlékony szivét,
Míg módot ejt, hogy éjjeli időn
Feljőjj a várba —

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

És ha tőrbe csal?

MÁRIA.

Szerelmes ő — aztán nem vagyok én ott?

WESSELÉNYI.

Igaz! Igaz!

MÁRIA.

Már erre tart. Vigyázz!
Hozd el vitézidet — a legjavát.
Elédbe jő egy ember, ki vezet,
Az ablakot, a hol bejősz, mihelyt
Ő nem lesz ott, majd én nyitom ki nékik.
Merd a merényt — és vágyam teljesül.

WESSELÉNYI.

Óh drága hölgy! Ezt megteszed te értem!
S még azt se mondod hozzá, hogy szeretsz!
Sőt úgy tekintesz, mintha ellenem,
Nem értem volna mindez! (Meg akarja ölelni.)

Digitized by Google

MÁRIA.

Nincsen itt még
A szerelem órája. Hiv a tett.

WESSELÉNYI.

De hadd öleljem e hideg szivet,
Mely forrni úgy tud és így fagyni.
Hagyd!
Mert azt hiszem még, hogy te csalsz
a tőrbe!

MÁRIA.

Én? (Erőt vesz magán.) Szerelem tőrébe
csallak én.
Ölelj meg!

WESSELÉNYI.

(Megöleli.) Óh! Szeretsz-e hát!

MÁRIA.

Szeretlek!
De itt jő — Mária.

Digitized by Google

HATODIK JELENET.

ELŐBBIEK, ÉVA.

(Horoggal és több pisztránggal.)

ÉVA.

Megvan a hal!

MÁRIA.

(Félre.) Megvan.

WESSELÉNYI.

De meghal szép kezedben így.
A hal csak vízben hal.

ÉVA.

Csak vízben él.

WESSELÉNYI.

Mint én te nálad élek és halok.
(Máriának.) Jól volt?

MÁRIA.

(Halkan.) Remek. (Évának.) Bucsúzzunk, édesem.

Digitized by Google

ÉVA.

Már is? Te mit se fogtál.

MÁRIA.

Rám a sor
Máskor kerül. (Súgva Évának.) Még látod
őt. Igérd,
Hogy majd üzensz.

ÉVA.

Kegyelmed, Wesselényi,
Hát igazán csak vívja még Murányt?

WESSELÉNYI.

Murányban van jövőm, vágyam, szerelmem;
Nem hagyhatom, ha akarom sem.

ÉVA.

Óh!
Hát ellenem törsz?

WESSELÉNYI.

Érted — ellened.
Óh hát bocsáss be szómra, és a várat
Ne bántsuk.

Digitized by Google

ÉVA.

Oda föl? S feljősz, ha hívlak?

WESSELÉNYI.

Egy fokkal a menyországhoz közelb?
Csak rossz keresztény mondana Nem-et.

ÉVA.

Majd megkisértjük, mersz-e!

WESSELÉNYI.

Merek-e?

ÉVA.

Ha úgy szeret — azaz — hát mondtam én,
Hogy szeretem?

WESSELÉNYI.

Igaz, — ezt sohse mondtad —
De majd Murányban kérdezem.

ÉVA.

Murányba
Nehéz az út!

Digitized by Google

MÁRIA.

Könnyű a szerelemnek.
Isten veled, uram. Bucsúzz, fiam! (Elmegy a lóért)

ÉVA.

Isten veled!

WESSELÉNYI.

(Kezét csókolja.) Isten veled!

ÉVA.

Lovam'.

MÁRIA.

Hozom! (Jön.)

WESSELÉNYI.

(Évát lóra segíti)

ÉVA.

Sokat fárasztalak.

WESSELÉNYI.

(Csókot kérve.) Az édes
Munkáért adj még édesebb jutalmat.

ÉVA.

(Máriának.) Szabad?

Digitized by Google

MÁRIA.

Szabad!

WESSELÉNYI.

(Megcsókolja, aztán Máriának integetve)

A bürűn átvezetlek.

(El Évával.)

HETEDIK JELENET.

MÁRIA *egyedül.*

MÁRIA.

Nem igaz! Nem igaz! Nem szeretem,
És ő sem engem! Hogy ölelgeti!
Most szólta le; a posvány bűze sem
Útálatosb neki, mint Mária!
S ölelgeti. És ő becsületes!
S én nem vagyok! Megőrülök. De nem.
Most kellesz, ész! Murányba jöjjön ő,
S legyen enyém — nem ő, de élete!

Digitized by Google

NYOLCZADIK JELENET.

MÁRIA, WESSELÉNYI

WESSELÉNYI.

(Lihegve jő) Csak így nyerhettem ezt az egy pillantást.
Szeretsz-e! Óh szeretsz-e? (Letérdel.)

MÁRIA.

(Kezét adja s aztán átmutat.) Várlak ott. (El)

KILENCZEDIK JELENET.

WESSELÉNYI *egyedül.*

WESSELÉNYI.

(Kürtjébe fú.)

Hahó! Vadászok! — Ez a győzelem
Vigalmas hangja! Oh, boldog vagyok.

Digitized by Google

Nem birom egyedül. S e diadalt
Még a veszély szép ködje környezi.
Hahó, ti lusták! (Kürtöl.) Jöttök-e?

TIZEDIK JELENET.

WESSELÉNYI, GOMBKÖTŐ, VADÁSZI, KISÉRET *jönnek.*

VADÁSZI.

Mi hír?

WESSELÉNYI.

Elmégy ma még.

VADÁSZI.

Hová?

GOMBKÖTŐ.

No hát, Muránba!
A kapitány úgy néz, miként ha már
Megszállta volna!

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Csúfolj csak, öreg!
(Vadászinak.) Elmégy a nádorhoz. Nem kell nekem
Több ágyú, sem sereg. Két hét ha elmult,
Murány enyém, vagy — ej, nincs semmi vagy.
És most jerünk!

(Kürtszóval indulnak az erdő belsejébe, Wesselényi hátramarad s föltekint.)

Ott fordulnak be ők!
Oh milyen asszony! Oh mily hódítás!
Mily szép az élet! Édes hitvesem!

(Felköszönt a süvegével.)

Szerelmem, vágyam! Áldjon meg az ég!

(A függöny legördül.)

Digitized by Google

HARMADIK FELVONÁS.

Murányban csarnok függönyös ablakkal; a háttérben három, két oldalt két ajtóval.

ELSŐ JELENET.

MÁRIA, ÉVA.

ÉVA.

Hát eljön!

MÁRIA.

El; ezen az ablakon.
Most hozta Kádas a hírt leveledre.

ÉVA.

Ne jönne bár!

Digitized by Google

MÁRIA.

Mért?

ÉVA.

(Reszketve) Félek.

MÁRIA.

Vaj' mitől?

ÉVA.

Tőled. Magamtól. Illésházytól.
Mindenkitől. Oh bár ne láttam volna,
Vesztemre és vesztére!

MÁRIA.

Kis baba!
Hát nem szereted?

ÉVA.

Hát te szereted?

MÁRIA.

Milyen bolond vagy!

ÉVA.

Szeretem, de úgy —
Tréfára. Látni szeretem, beszédét

Digitized by Google

Hallgatni. Jól esik, a mily szelid
A hangja, s karja mégis mily erős.
Tréfás, mégis komoly. Nagyúrias,
Mégis alázatos. Oh, ha uram
Ilyen akarna lenni! Nem lehetne
Ő is ilyen? Csak az a bor ne volna!
Úgy-e a bor teszi? A lelke nem
Oly rossz magában? Úgy-e Mária?
Az uram, az csak mégis az uram?
Te ismered. Okos vagy — bár szived
Nem tud szeretni — mondd, ha türelemmel
Fordulok az uramhoz, megnyerem
Lelkét talán s még boldogok leszünk?

MÁRIA.

Ah, így beszélünk? Gyáva! A szivem
Nem tud szeretni? Azt hiszed, te tudsz?
Te, ki gyűlölni sem tudsz! Te, szeretni?
Nincs semmiben állandó szándokod!
Fölrendelem ide szép hősödet,
Koczkáztatom az életem' —

Digitized by Google

ÉVA.

Övét is.
Én nem tudom, de a tekinteted
Olyan sötét, ha róla szólsz. Beszélj!
Mi szándokod vele? Te gyűlölöd!
Esküdj, hogy élete nem lesz veszély-
ben?

MÁRIA.

(Dühhel.) Hát szereted! Valóban szereted?
(Csitítva magát.) De hiszen jól van így, —
így akarom.

ÉVA.

Hát esküszöl?

MÁRIA.

S ha nem?

ÉVA.

Bezáratom
Ez ablakot. E kötelet (Az ablak kárpitjai alá rejtett kötélhágcsó végét kihúzva.)
Levágom
S elégetem.

MÁRIA.

Ezt nem teszed!

Digitized by Google

ÉVA.

Nem-e?
Hát mégse hozzám jön — nem kedvemért
Jártál kezemre! Csalfa Mária!
Te szereted! Ah!

MÁRIA.

Esküszöm ez egyre:
Nem úgy van.

ÉVA. (Nevetve.)

A te esküid!

MÁRIA.

(Kitörő haraggal.) Gyerek!
De nem! Nem értesz, s így nem sértesz engem.
Ne félj! Tied lesz csókja, ölelése;
De csak egy áron —

ÉVA.

Hát te adsz el engem?

Digitized by Google

MÁRIA.

Az ára több, mint a mennyit érsz, gyerek.
Részünkre álljon, légyen Wesselényi
Rákóczy híve: ezt kivánom én,
Akkor övé lehetsz. Ha nem akar,
Itt tartjuk őt, a míg —

ÉVA.

De az uram!
Ha visszajő . . . a hóhérbástya ott!
A honnan mindkettőnket lelöket.

MÁRIA.

Úgy van — s azért a mienk Wesselényi.

ÉVA.

Borzalmas asszony! Mit vétett neked,
Hogy ilyen ellensége vagy? Oh szánj
meg!
Ne add a jelt. Nem, nem türöm.
(Ágyúszó.) Lövés!
Most jő a várnagy és a porkoláb,
Átadni a vár kulcsait. Mária!
Vágd el a kötelet; különben én
Föltárom tervedet —

Digitized by Google

MÁRIA.

S mi haszna lesz?
Azt gondolod, ha tudják, mi a czélom,
Ellenzik ők? Azt véled, Wesselényit,
Nem szívesen látják Murányban — így?
Halála bizonyos, ha ezt teszed!

ÉVA.

Igaz, igaz. De az ablakban itt
Bevárom őt, s ha eljő, visszaintem.

MÁRIA.

Soha!

ÉVA.

Még én vagyok itt úr!

MÁRIA.

De meddig
Csitt, jönnek!

Digitized by Google

MÁSODIK JELENET.

ELŐBBIEK, BUDAHÁZY, PORKOLÁB.

BUDAHÁZY.

Im' a kulcsok, asszonyom.
Talán utolszor kérjük az írást ma.

ÉVA.

Van hír uramról?

BUDAHÁZY.

Már itt lehetne ő,
Ha Liszti báró nem tartóztatá.

(Éva ez alatt megírta az elismervényt, átadja, és Budaházy int a porkolábnak, a ki Évának át akarja adni a kulcsokat.)

MÁRIA.

(Közbe lép.) Megállj!

BUDAHÁZY.

Mi az?

ÉVA.

(Súgva.) Elárulsz, Mária?

Digitized by Google

MÁRIA.

(Éva írására mutatva.)

Nézzétek ez írást.

BUDAHÁZY.

Jól ismerem.

MÁRIA.

(Egy levélkét előhúzva.)

Hát ezt is?

ÉVA.

(Elfojtott kétségbeeséssel.) Mária!

MÁRIA.

(Súgva.) Csitt. Cselfogás csak.

BUDAHÁZY.

(A porkolábnak.) Az ő keze! És Wessc-
lényinek szól!
Hogy jöjjön el. . Csütörtök este . . .
Ma!
De hisz ez árulás — Az őröket!
Oh asszonyom, hogyan tehetted ezt?

Digitized by Google

MÁRIA.

Szándéka nem rossz. Tőrt vetett elé.

BUDAHÁZY.

(A porkolábnak.) De múlik az idő. Siess!
Az őrök . . . .

MÁRIA.

Megállj! Hiszen kezedben a levél.

BUDAHÁZY.

Igaz, de ép azért vigyázni kell.

MÁRIA.

Ha nálad nincsen Wesselényinél.

BUDAHÁZY.

Igaz.

MÁRIA.

S így el sem jön ez egyszer.

BUDAHÁZY.

Ah!
(Évának.) Köszönd meg, asszonyom, gróf
Máriának.
Fölfogta Nagyságod e sorokat?

Digitized by Google

MÁRIA.

Föl én — s nem szóltam volna — fáj, nagyon
Vádolni húgomat — de annyira
Szivéhez nőtt e terv, hogy jószerén
Nem áll el attól. Így a kulcsokat hát
Nem bízhatom reá

PORKOLÁB.

Már ez való.

MÁRIA.

Hallgassatok, követlek, e dologról.
A kúlcsokat én őrzöm. Sógorom
Az Eva nyugtatóját fogja látni.
S így rendbe' minden.

BUDAHÁZY.

Oh, ki hitte volna!
Ily csendes arczczal — ilyen terv!

MÁRIA.

Elég!

(A porkolábtól átveszi a kulcsokat.)

Én felfödöztem, kénytelen', öcsém
Mikép hibázott. Engem illet, őt

Digitized by Google

Korholni, téged nem. Jót állok én most
Ő róla — itten őrzöm őt. Ez éjjel
Lakomba nem megyek. S most jó' szakát.

BUDAHÁZY.

Meghajlok, asszonyom. Talán neked
Köszönjük, hogy a vár el nem veszett.
A kúlcsokat jobb kézbe nem tehettük.

(A porkolábbal el.)

HARMADIK JELENET.

ÉVA, MÁRIA.

ÉVA.

A kúlcs kezedben! Ezt akartad!

MÁRIA.

Ezt!

ÉVA.

S ezért vetettél tőrt neki, nekem?

Digitized by Google

MÁRIA.

Ezért! Oh váram, jussom, örököm.
Hadd csókolom meg e hideg vasat!
E hideg ajknak ez a csók való.
Legyen tiétek mámor, szerelem,
Az én szivem ezeknek zárva van.
Ne félj öcsém, a hatalom enyém,
Most igazán szeretlek. Baj se lesz,
Ha Wesselényi eljön s megteszi,
A mire kényszerítni van erőm,
E várban ő parancsoljon nevemben,
Urad kívűl szorúl s boldog lehetsz.
Ne szólj. Urad vagyok, mint illik,
Éva.
Eredj! Ne irigyeld hatalmamat.
Lemondtam érte minden női jogról.
Drágán fizettem, hadd élvezzem is!
Eredj; keresd ki legszebbik ruhád'
S ne jöjj, míg nem hivatlak. Menj,
fiam.

(A mellék szobába kiséri.)

Digitized by Google

NEGYEDIK JELENET.

MÁRIA *egyedül.*

MÁRIA.

(A kulcsokat zörgetve.)

Hogy cseng fülembe' ez a muzsika!
Murány enyém lesz, ez az én szerelmem.
De még nem az. E néma porkoláb
Gyanús előttem s én előtte. Mégis
Elhallgatott. Ha értem hallgatását,
Nem félelem sugallja, csak remény.
Aranyra szomjazik — hadd részegedjék,
És részegítsen többeket. (Egy szekrényből aranyakkal telt erszényeket vesz elő.)
Elég ez
Megvenni őt vagy harminczad magával.
A többiek — Mi lárma ez?

Digitized by Google

ÖTÖDIK JELENET.

MÁRIA, KÁDAS, SZÁZADOS *és* KATONÁK *jönnek.*

(A százados Kádast fedezni igyekszik, kit a katonák üldözőbe vettek.)

KÁDAS.

Segítség!

SZÁZADOS.

Hátrább, ha mondom! Tornyos! Habermann!
Schamst du dich nit? Karniczky!
Ah, a grófnő!

MÁRIA.

(Közibéjök lép, a katonák morogva, de tisztelettel-jesen hátrálnak.)

Mi ez?

KÁDAS.

Megölnek. Azt mondják, a bor
Nem teljes porczió.

MÁRIA.

(Nagy csudálkozva) Mit hallok? Ez
Nagy hiba lenne. (Egyik katonához) Szólj, barátom! A bor
Nem teljes?

Digitized by Google

ELSŐ KATONA.

Én nem értem jól magyar.

MÁRIA.

Der Wein ist schlecht?

ELSŐ KATONA.

Nit schlecht, doch viel zu wenig.

MÁRIA.

Ihr habt doch volle Maass?

ELSŐ KATONA.

Ja, voll ist's schon,
Nur falsche Maass!

MÁRIA.

(A második katonának.) Igaz? Te székely vagy.
Beszéljünk magyarúl és magyarán.
Igaz, hogy a bort rosszúl mérik?

MÁSODIK KATONA.

Úgy van,
Nagyságos asszony. Már vagy két hete.
Elejnte azt gondolta mindenik, hogy

Digitized by Google

Torkunk hibás és nem az itcze. Egy se
Akart kikötni a papképű úrral,
De végre mégis érezzük a híjját.
Mióta elment Illésházy úr,
Bizony egy félakóval rövidült meg
Mindegyikünk. Ne vétsek a szavammal,
De borba' van a bátorság. Az ember
Ha sem vív, se nem iszik, há' legyen?
Nem élhetünk csupa káromkodásból.
Ha még oly czifra, ráúu arra is
A szegény ember. Úgy-e?

KATONÁK.

Úgy van.

MÁRIA.

(Kádasnak.) És te
E jó fiúkkal oly szűkmarkú vagy,
Holott tudod, hogy én a katonákat
Úgy kedvelem, mikéntha mindenik
Barátom, nem, a fiam lenne?

MÁSODIK KATONA.

Ah!
Ez ám az asszony! (A katonák helyeslőleg összesúgnak)

Digitized by Google

SZÁZADOS.

Grófi méltóságod
Ha meg nem sérteném, lázongtak!
Ilykor
Nem hasznos ily beszéddel . . .

MÁRIA.

Mit beszéddel?
Nem tartom én csak szóval a vitézt.
Igaz-e, Kádas, hogy hibás az itczéd?

KÁDAS.

Egészen nem tagadhatom. Vigyázat
Parancsolá. Ki tudja, ha az ostrom
Eltart soká, — hordónak, még ha száz,
Kétszáz akós is, csak van feneke.
És azután új nem szerezhető.

MÁRIA.

Elég. És mennyi az egész rövidség?

KÁDAS.

Hát, csak egy korty mindennap

KATONÁK.

Persze — csak.

Digitized by Google

KÁDAS.

Még meg se érzik, hogy ha híjja van.

MÁRIA.

Ej,
Hát nem tudod, hogy ez a korty esik
Legjobban?

MÁSODIK KATONA.

Úgy van.

KATONÁK.

Okos asszony, érti!

MÁRIA.

Eredj és mérd ki mindenik vitéznek
Igazi jussát —

KATONÁK.

Éljen!

MÁRIA

Mára és a többi
Elmult napokra.

Digitized by Google

KATONÁK.

Éljen!

SZÁZADOS.

Asszonyom . . .

MÁRIA.

De okosak is lesztek, úgy-e bár!
Nem kell beöntni nektek sem mohón
Ez egy napon a két heti mulasztást.
No, Isten hírivel! Eredjetek!

(Katonák Kádas után el. Százados fejcsóválva utánuk.)

HATODIK JELENET.

MÁRIA, *később* PORKOLÁB.

MÁRIA.

Csak igyatok! A kétszáz mámorosra,
Ha rábocsátok harmincz józan embert
S hozzá a Wesselényi embereit,

Digitized by Google

Enyém az alvó és az éber is.
De ez a harmincz még nincs megszerezve.
Ah, itt a porkoláb.

(Porkoláb jő.)

Mi hír, barátom?

PORKOLÁB.

A hír elég rossz, csakhogy, asszonyom,
A rosszat nem kell hinni s így a hírt sem.
Nem úgy van, asszonyom?

MÁRIA.

Nem értelek.

PORKOLÁB.

De hiszen nem is érti senki azt,
Azért tanakodik a tisztsereg!

MÁRIA.

Tanakodás?

PORKOLÁB.

A hadnagy, Nagy Ferencz
Az esteli felett elkezdte, én
Félfüllel lestem csak —

Digitized by Google

MÁRIA.

Félfüllel? Én (Az aranyakat mutatva.)
Egész marokkal szolgálom meg azt,
Mi félfüledbe, megakadt. De mondd el.

PORKOLÁB.

Azt mondta, nem jó szagot érez itt.
Hogy Kádas oda volt, nem tudni hol,
Hogy Éva hugod czérnaszállal mérte
A falakat. Hogy Liszti udvaráról
Létrát hozattál —

MÁRIA.

A párnáimat,
Szép skofium ruháimat cselédim
Rohadni hagyták a padlásokon.
Szellőztetem — ehez lajtorja kell.
A fűbe csak nem rakhatom. (Aranyokat ad neki.)

PORKOLÁB.

Világos.
Aztán a két kötélverő, ki itt volt
Murányaljáról, nem tetszett nekik.
Nem vertek itt még annyi kötelet,
Mióta áll a vár.

Digitized by Google

MÁRIA.

No nézze meg
Az ember. Min szárítsam a ruhámat?
Csak nem a várfokán? Belátod azt?

(Pénzt ad neki.)

PORKOLÁB.

Világos. — Azután a kulcsokat
Nem tudja Nagy Ferencz, hogy néked
adtuk.
No minek is? Ha tudná . . .

MÁRIA.

Arra ráér.

(Pénzt ad neki.)

PORKOLÁB.

Világos. Ej, ha neki így beszélnél,
Megértené tán azt is, hogy a bort,
Mi oly szűken volt ennyi napon át,
Egyszerre mért folyattad oly erővel.
A katonák futkosnak szerteszét;
„Korsót“! kiáltanak. Kupák helyett
Kannával öntögetik. Még az őr is
Alig marad helyén, az állomásra

Digitized by Google

Hozatja az italt. Nem lesz ma éjjel
Egy szem se ébren, . . . mondja Nagy
Ferencz.

MÁRIA.

Ne is legyen, barátom, csak tied,
S azé, kinek te nyitod fel szemét.
Nézd ezt a pénzt. Markolj belé fenékig.
S a mit kezed nem győz kivenni, azt
Oszd fel titokban itt ezek között.

(Egy névsort mutat neki)

Kádas beszélt velök, ráhajlanak,
De félnek addig, míg egy főbbvaló
Nincsen közöttük. Mondd, ráállasz-e?

PORKOLÁB.

De mit akarsz? Eladod-e a várat
Az ellenségnek?

MÁRIA.

Adja más biz azt,
Ha én nem állom útját. Én Murányt
Magamnak akarom. Két sógorom
Eljátszaná kezemről. Itt az óra,
A jussomat kivenni. Megsegítsz-e?

Digitized by Google

PORKOLÁB.

A hóhérbástya kutyahely. Az ember
Ha kihajol, káprázik a szeme,
S az agyvelőben tánczol a világ.
Tudod, hogy Illésházy szereti
Azt emlegetni.

MÁRIA.

Illésházy lesz
Az első, ki megemlegetheti,
Ha megsegítsz.

PORKOLÁB.

S ha nem?

MÁRIA.

Van pisztolyod?

PORKOLÁB.

Nincs, asszonyom. Miért?

MÁRIA.

(Pisztolyt ragad s neki szegzi.)

Ezért.

(A porkoláb ijedten hátrál.)

Digitized by Google

Vigyázz! Ha nem velem vagy, élve innen
Ki nem mehetsz! Esküdj, hogy megsegítesz!

PORKOLÁB.

Mily asszony!

MÁRIA.

Esküszöl-e?

PORKOLÁB.

Esküszöm.

MÁRIA.

Ez már derék. (A porkoláb indul.)
Még egyet, porkoláb!
Esküdbe bízom.

PORKOLÁB.

Úgy reménylem.

MÁRIA.

Ám,
Ha megszeged se félek — (Súgva.) Ez a vár
Körül van állva.

Digitized by Google

PORKOLÁB.

Jézus!

MÁRIA.

(Félre.) Elhiszi!
Kívül van száz barátom. Itt belül
Harmincz legény elég lesz. Szólj velök.
Eskesd meg őket a részemre, s holnap
Te lész a várnagy, s tisztek egyig ők.

PORKOLÁB.

De Budaházy . . .

MÁRIA.

A te gondod ő.
Zárd el az ajtaját.

PORKOLÁB.

Grófné, nagyot mersz.

MÁRIA

Nagyot nyerek. Menj Isten hírivel.
(A porkoláb el.)

Digitized by Google

HETEDIK JELENET.

MÁRIA *egyedül.*

MÁRIA.

Nagyot merek — a fejemet. Mi az?
A szívemet kiástam, a mikor
Láttam, hogy Wesselényi nem becsülhet,
S így nem szerethet. A ki ezt kiállta,
Hogy félhet a haláltól? A szerelmét
Érezni, kézzel fogni e szerencsét
S e perczben tudni meg, hogy elveszett!
Kétség, gyűlölség dohos tömlöczéből
Kilépni a szép napra s — megvakulni!
Ez sorsom, ezt köszöni Mária
A büszke Wesselényinek. Oh ég!
Mily lángoló volt a szerelme! És
Mily lángoló, mit rám sütött: a szégyen.
A felesége sohse lehetek!
A szeretője hát! Miért ne? Hisz
Tetszem neki! S mit veszthetek vele?
Hisz szeretője voltam bárkinek.
Ő elhiszi! Hadd higyje. Más talán
Kérlelte volna, mosná a hírét,

Digitized by Google

Mint holló a fiát. Haha! Nem én!
Még térden esdjem? Nem, térdeljen ő,
Nem mint szerelmesem, mint hívem és
Hűbéresem. S lásson tisztának is,
Ismerje be, hogy vétett ellenem,
S akkor, midőn lehetnék hitvese,
Érezze azt, hogy Széchy Mária
Fölötte áll elérhetlen magasban,
És nem alatta. Ah, közelg a percz.
Ez ablakon fog megjelenni. (Kinéz.)
Dörgés
A messzeségben — Vaj' közel van-e?
A jellel várok, a míg minden alszik.
De ezt a hágcsót már kivethetem.
(Lebocsátja a kötélhágcsót.)
Elkapja-e a horgot szép halam?
Csitt! Mozdul ott valami? Nem, a szél az.
Hogy lengeti a hágcsót. Wesselényi!
Vigyázz magadra!
(Meglátja magát a tükörben.)
Mily sápadt vagyok.
Ne lásson így! Még egyszer szép leszek.
(Gyertyát akar az ablakba tenni, de aztán meggondolva, a gyertyával el.)

Digitized by Google

NYOLCZADIK JELENET.

ÉVA. ISTVÁN *jönnek. A terem sötét.*

ISTVÁN.

Veszélyben az uram!

ÉVA.

Megmentheted.
Ez ablakon kell jönnie. (Odanéz, tapogatva.)
A hágcsó
Kívül van Ezen szabadulsz. Ha kedves
Előtted az urad, siess.

ISTVÁN.

De mit
Mondjak neki?

ÉVA.

Hogy Éva — Mária.

ISTVÁN.

Nem érti ezt.

Digitized by Google

ÉVA.

Hogy Éva én vagyok
S a néném Mária.

ISTVÁN

Nem értem.

ÉVA.

Szegény fejem, magam sem értem.
Így mondd:
Hogy Széchy Éva, Illésházyné
Azt üzeni, ne jöjjön most Murányba,
Mert vészbe csalja Széchy Mária.
Hogy az a nő, a kivel úgy beszélt,
Hogy Kürthyné, az Széchy Mária.
Hogy Széchy Máriát ő valahogy
Megsértheté halálosan. Mikép?
Ő tudja tán, de ez az ördögasszony
Őt gyűlöli — megértesz?

ISTVÁN.

Értelek.

ÉVA.

Hogy Mária úgy várja tárt karokkal,
Nem ölelésre, hanem, hogy megölje.

Digitized by Google

NYOLCZADIK JELENET.

ÉVA, ISTVÁN *jönnek. A terem sötét.*

ISTVÁN.

Veszélyben az uram!

ÉVA.

M

Ez ablakon kell jönnie.

Kívül va szabad

Előtted siess.

VÁN.

Mondja

VA.

Y É

VÁN

Nem ér

Digitized by Google

ÉVA.

Hogy Éva én vagyok
S a néném Mária.

ISTVÁN

Nem értem.

ÉVA.

magam sem értem.
Így mondd:
a, Illésházyné
ön most Murányba,
Széchy Mária.
kivel úgy beszélt,
z Széchy Mária.
át ő valahogy
an. Mikép?
az ördögasszony
rtesz?

N.

Értelek.

a tárt karokkal,
hogy megölje.

Digitized by Google

ISTVÁN.

Megölné?

ÉVA.

Vagy fogságban tartaná,
Míg eljön az uram. A kapu kulcsát
Elvette tőlem. Most övé Murány.
Ne jöjjön Wesselényi, ha szeret.
Siess!

ISTVÁN.

(Lenéz az ablakon.) Hová? A semmibe?

ÉVA.

Te félsz?
Te Wesselényit szolgálod s remegsz
Eléje menni?

ISTVÁN.

Csak meg is találjam.
Azt kérdezem, hogy merre visz az út?

ÉVA

Ezen kötélre bátran rámehetsz.
Oly hosszú, mint magas a vár fala
Azontúl, mint a fal, oly egyenes
Kőszikla meredez — vagy húsz öles,
Létrát találsz ott — és a létra alján,
Bevárhatod gazdádat s intheted

Digitized by Google

ISTVÁN.

(Az ablak keretén, mint lóháton ülve.)

No, jó lovam, gyüh — s kérlek, le ne vess.
Szép asszony, Isten áldjon!

ÉVA.

Ég veled!

ISTVÁN.

S nem küldesz az uramnak semmi mást?

ÉVA

Mit küldenék?

ISTVÁN.

A keserű tanácshoz
Valami édesítőt! Elviszem.
Oly igazán —

ÉVA.

Bolond fiú, siess!
Tréfálsz a Wesselényi életével!

ISTVÁN.

Ő sem különb. No, áldjon meg az Isten. (El.)

Digitized by Google

ÉVA.

Most jöjj, te büszke, véres Mária!
De nem, ne lásson itt. Ne tudja még ma,
Hogy én voltam az okosabb. (Nesz.)
Hamar! (Ugyanazon ajtón vissza.)

KILENCZEDIK JELENET.

MÁRIA *gyertyával*, PORKOLÁB.

MÁRIA.

(Ijedten.) Az nem lehet. Két óra mulva, mondod?

PORKOLÁB.

Két óra mulva. (Az ellenkező ablakot kinyitja.)
Látod ezt?

MÁRIA.

A villám.

Digitized by Google

PORKOLÁB.

Nem az. Tűz a Limborcz fokán

MÁRIA.

S e tűz
Jelenti azt, hogy Illésházy jön?

PORKOLÁB.

Elmondta Nagy Ferencz, hogy ez a jel.
Ha nappal érkezik, hirnök jelenti.
Ha éjjel, akkor indulván Baloghról,
Meggyújtja Liszti embere a máglyát,
S láttára szint' a többi hegytetőn
Kigyúl a tűz és így jelentik őt.

MÁRIA.

Két óra mulva. Jó. De itt a kulcs,
Be nem bocsátom.

PORKOLÁB.

De az őrsereg —

MÁRIA.

Az alszik.

Digitized by Google

PORKOLÁB.

És a tisztek —

MÁRIA.

Hát a harmincz?
Megesküdött mindenik a hűségre?

PORKOLÁB.

Meg az a harmincz; de az éj rövid.

MÁRIA.

Csak künn szoruljon Illésházy addig,
Hajnal felé lesz kívülről segítség.

PORKOLÁB.

De nem szorul! Van titkos út a várba.

MÁRIA

Merről?

PORKOLÁB

Ha tudnám. Liszti tudja s György is.
Talán a Liszti házáig vezet.
Mit tudom én? Csak aztat, asszonyom,
Ha van barátod a váron kívül,

Digitized by Google

Hamar ereszd be, mert különben én is,
Te is előbb röpülsz le a falon,
Mint azok ide fel.

MÁRIA.

Hívjam, hamar?
Mindjárt hivom!

(Az ablakhoz teszi a gyertyát s háromszor fölelmeli s leteszi)

S most jer, vitéz vezérem!
Légy hű, barátom — és maradj közel!

(A porkoláb el.)

TIZEDIK JELENET.

MÁRIA, *majd észrevétlenül megjelen* ÉVA.

MÁRIA.

Most hagyja el a sziklát. Száz fokú
A létra. Mindenik fokát
Dobogva számítod, szorult szivem.
Ha ő oly gyorsan tudna fölrepülni

Digitized by Google

Mint te dobogsz! Hát így fordul a végzet,
Hogy mégis epekedve várom őt!
Igen, kezében van az életem.
Haszonlesés ez, nem a szerelem.
Ha nem jön el, a sógorom megöl,
Vagy lánczra ver, hiszen saját anyám is
Fogságba tartott. Oh, hisz ott tanultam
A tehetetlen düh s szégyenkezésből
Mérgét kavarni annyi gyűlöletnek.
Szeretlek gyűlöletből, Wesselényi,
Ó jer hamar, boszúmnak kardja, jer!

(Nézi a lábtót.)

Nincs semmi nesz — a hágcsó mozdulatlan.
Ha el se jönne ... ha gyanakodik ...
S én egymagam itt Illésházyval!

(Kezeivel eltakarja arczát.)

Asszony vagyok. Oh gyáva, gyáva vér!
A gondolat, hogy nem jön, megfagyaszt.
Nem volna jobb a helytt, hogy őt bevárjam,
Leszökni Wesselényihez, kegyére
Bízván magam, koldulni a szerelmét?

Digitized by Google

Haha! Ez kéne még! Bebizonyítni,
Hogy igazat szólt ő és a világ.
Szárnyára venné ezt az árulást
A hír, odarónná a többihez,
Hogy Mária, mint elhagyá urát,
Elhagyja Istenét és fejedelmét.
Nem, állnom kell, hová a sors vetett,
S az áruló, ha kell itt árulás,
Ne Mária legyen, de Wesselényi.
(Kinéz.) Ah, mégse, mégse! (Ismétli a jelt a gyertyával.)

ÉVA.

(Odalépve.) Hagyd el Mária!
Hiába ég e láng. Nem látja ő.

MÁRIA.

(Sikoltva) Megölték!

ÉVA.

Él, — de nem neked.

MÁRIA. (Elképedve.)

Kigyó!
Itt volt — elküldted!

Digitized by Google

ÉVA.

Nem volt s el se jő.
Komornyika kiszabadult

MÁRIA.

Te küldted!
Most tudja, hogy én Mária vagyok!
Hogy a szemembe dobta a gyalázást!
Fél tőlem s el se jő. Oh, vége, vége!

ÉVA.

Igen, boszúdnak vége. Hát baj ez?
Nem élhetsz úgy, ha tönkre nem teszed?
Lásd, Mária, én gyenge nő vagyok,
Bűnös a lelkem, de az egy vigasztal,
Hogy nem kívánom senki veszedelmét.
Megmentve Wesselényi élete:
Ez az egész. Bocsáss meg — és örűlj!

MÁRIA.

Megmentve ő, de veszve én.

ÉVA.

Hogyan?

Digitized by Google

MÁRIA.

Eljő urad. Az őrség mámorosan,
A várnagy fogva általam. A kulcs
Kezemben, és harmincz legény
Megvéve: ennyit tettem. Vissza nincs
Már út, csak a halál segít ki ebből,
Vagy a gyalázat —

ÉVA.

A gyalázat?

MÁRIA.

Az!
Boldogtalan! Nem ismered urad'?
Azt gondolod, hiába üldöz így?
Ha hallgatok rá, rég úrnő vagyok
Murányban, és te porban, por magad.
Ah szörnyűködj, már nem kiméllek én!
Igen, urad szerette Máriát,
S a megvetett nő megvetette őt.
Megtette volna Éva értem ezt?
Óh ritka hála ily hűségemért,
Hogy féltve bábodat, szép Wesselényit,
(Nem életét, csak csókjait, tudom)

Digitized by Google

Halált hozasz rám. Nem jő Wesselényi,
Mert érzi, hogy halálra sebezett.
A gyáva, nem jön, fél saját bűnétől.
Így öl meg engem, a mely eddig is
Rágódott lelkemen, a rágalom!
Pedig, e szörnyű perczben esküszöm
Neked, akárkinek, a levegőnek,
Mely mindenütt van mint az Isten, (óh
Hát van-e Isten?) esküszöm, a vád
Igaztalan mind. Wesselényire,
S minden becsületes, jó férfiúra
Méltóbb vagyok, mint a kezemre ő.
Rágalma kergetett a cselfogásba,
S rágalma űzi most, hogy elhagy így.
A gyáva, gyáva, gyáva!

(Éva fölsikolt.)

Digitized by Google

TIZENEGYEDIK JELENET.

ELŐBBIEK, WESSELÉNYI *az ablakban megjelent, később* ISTVÁN.

WESSELÉNYI.

Mária!

MÁRIA.

(Eléje rohan.) Vezérem! Üdvöm! Életem!

(Mintha megakarná ölelni.)

ÉVA.

(Közbeáll, Wesselényinek.) Megöl!
Siess el innen. Nem szólt a diákod?

WESSELÉNYI.

(Bejön) Szólt.

ÉVA.

Hát tudod, hogy ez itt Mária?

WESSELÉNYI.

Tudom.

MÁRIA.

Hah!

Digitized by Google

ÉVA.

Mégis itt vagy!

WESSELÉNYI.

(Szomorúan nézve Máriát) Itt vagyok.

ÉVA.

Tudod, hogy ő gyűlöl, vesztedre tör,
És mégis eljösz!

WESSELÉNYI.

Tudom, hogy gyűlöl.
S méltán gyűlöl. Tudom, boszút liheg
És eljövök, és állok bosszújának.

MÁRIA.

(Félre.) Hogy állok itt előtte! Tudta
s eljött!
Hát ennyire szeret! Vagy ennyire
Hiszi, hogy szeretem?

WESSELÉNYI.

Im, Széchy Mária,
Kezedbe adta magát Wesselényi.
Sértettelek, tudom. Hogy nem akartam,

Digitized by Google

Azt is tudod. Vitézeim alant
Csak jelre várnak, hogy becsapjanak.
Murány enyém lehetne. Ezt a fegyvert
Ha elsüttöm, félszáz elszánt vitéz
Feltör e hágcsón. Ime fegyverem,
Leteszem a kezedbe. Most beszélj,
Hogy mit akarsz velem!

MÁRIA.

Mit akarok?
(Félre.) Hogy mit akartam, azt tudom.
Oh, szégyen,
Hogy nem birom tovább gyűlölni őt.
S szeretnem, — oh szeretnem nem
szabad!

(Ingadozik s egy kerevetre dől.)

WESSELÉNYI.

Habozni látszol. Nem vártál ide?
Mért hívatál? Mi akkor szándokod volt,
Hajtsd végre bátran. Mi sem változott.
Szerettelek, most is szeretlek én.
Bántottalak s nincs módom, azt a foltot
Eltörleni . . .

Digitized by Google

MÁRIA.

Nincs módod? Hát — hiszed?
Hiszed, a mit a hír beszélt?

WESSELÉNYI.

Ha látlak,
Nem bírom hinni. Csupa szem vagyok
S fülem süket, ha szép szemedbe nézek.
Oh, bár ne láttalak vón' meg soha,
Vagy ne hallottam volna híredet!

MÁRIA.

És hát hiszed?

WESSELÉNYI.

Ne kérdd!

MÁRIA.

A hír az ember?
A mit cselekszünk, érzünk, gondolunk,
Az semmi mind? Mit más gondol felőlünk,
Mit tetteinkről költ a képzelem,
Mit rájuk ád barátság vagy gyűlölség,
Az a való?

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Nem! Az még nem való.
Érts meg: ha hinném, a mit mond a hír,
Nem állanék előtted. Nem lehetsz te
Se rossz, sem aljas, még csak gyönge sem. De
Ha nem vagy rossz magad, — kimondtam és
Mondatlanná már nem tehetem — híred az.

MÁRIA.

S a hír az asszony?

WESSELÉNYI.

Úgy van, asszonyom.
A férfi, az híre kovácsa. Őt
A rágalom csupán sebezheti,
De meg nem ölheti. Cselekedettel
Felel a szóra, karddal sérelemre.
Asszonynak nincsen ilyen fegyvere.
Ő él, de nem tesz — van, de nem teremt.
Ha híre meg van ölve, holt a nő.
Fáj, látom, oh de még hogy fáj nekem!
Oh Mária, mért tetted ezt? Szerencse,
Szépség, okosság a bölcsőd körül

Digitized by Google

Oly ritka frigyre egyesültek. Oh!
Mily boldogságra voltál megteremtve,
S mily boldogságot adtál volna még.
De annyi bájhoz, tüzes érzelemhez
Atyád nyughatlan lelke szállt beléd.
Te férfi lélek voltál női testben
S nem gyengeség, erő túlsága volt,
Mi számüzé a piruló szemérmet.
Ne háborogj! Nem ócsárollak én.
Talán nincs férfi hozzád fogható.
Vaj lettél volna mindig asszony inkább!
A gyengeséget inkább megbocsátjuk
A gyönge nemnek, mint a vakmerést.
Bátorrá tett a tiszta öntudat tán,
De jobban illik hozzád félelem.
Így bámulatra vagy teremtve csak,
De hajh, szeretni csak oly férfi merhet,
Ki vagy cseléded lesz vagy... zsarnokod.
Egyikre sincs erőm, szép Mária.
De arra van, hogy igazat beszéljek.
Ezért jövék, s most — el is mehetek.

MÁRIA.

Megállj! Hogy jöttél, férfihoz volt illő,
Beszéded is csak az, s mint férfiú,

Digitized by Google

(Hisz az vagyok szemedben) hallgatám.
Nincs sok időm, az óra, mely lefoly,
Tán életem végső folyása. Lassú,
De ellenállhatatlan az erő,
Melylyel a tenger végtelen szivébe
Szakad a hajdan zaklatott folyó.
Itt érzem sorsom végső fordulását,
S mily drága ilykor minden percz,
örömmel
Adom neked, csak hogy a te szemedben
Tisztára mossam Széchy Máriát.
Nem! Nem magát a nőt: Emlékezetjét.
Mert meghalok ma.

WESSELÉNYI.

Hah!

MÁRIA.

S ha élek is,
Halott leszek neked, jó Wesselényi.
De akarom, hogy tudd, milyen vagyok,
Mert te vagy az egyetlen férfiú,
Ki érdemes vagy engem megitélni.
Te vagy, ki tőlem semmitsem kivánt;

Digitized by Google

S ki, noha bántva engem s bántva tőlem,
Rám bízta szabadságát, életét.
Szavad kicsinylett, tetted fölmagasztalt.
Hallgasd tehát a vallomásomat.

ÉVA.

(Közbe.) De Mária! Elmúlik az idő,
S uram ha eljő —

MÁRIA.

Kedves, kis hugom,
Jókor hozod föl. Ez itt siralomház.
Az elitéltnek lakoma való.
Vacsorára készen áll az asztal.
Hozasd be, kérlek. Vendégünk ne lásson
Hideg fogadtatást. (Éva el.)

WESSELÉNYI.

Még áldomás!
Oh asszonyom, ily dolgon jár eszed?

MÁRIA.

Ne vesd meg, uram, a bucsúpohárt,
Csak pap beszél így állva. A mit én

(Éva vissza jön, két szolga gazdagon terített asztalt hoz.)

Digitized by Google

Most mondok, az nem prédikátió
Csak egyszerű történet.
(Üléssel kínálja.) Tetszik-e?
(Leülnek. Mária középen, Wesselényi jobbra, Éva balra.)

MÁRIA.

(Töltve.) Első pohár! Éljen az ifjúság!
(Koczintanak. A míg a többiek ajkukhoz emelik a serleget, Mária a magáét eldobja.)
Mit ifjúság? Nekem nem volt soha.
Odaadtak, odavittek.
Hány éves volt Mária?
Tizennégy. Nem. Tizenhárom,
Vagy tizennégy — a határon.
Széchy György gróf kemény ember,
Bethlen István ifjú legény.
Mária mit tegyen, szegény?
Nem-et mondana, de nem mer.
Elment Bethlen Istvánhoz.
Ő is szép volt, ő is jó volt,
Élet javában megholt,
Ő szerette Máriát.
Mária szerette őt is,
Szegény, szelid jó fiút.
Fejedelmi volt a neve,

Digitized by Google

Vére, ha volt, nem volt az.
Nem akart, csak csókolózni,
Otthon ülni, imádkozni,
Vagy borozni, vagy tán varrni,
Kötni, hímezni, hámozni.
Szép legény, de nem legény —
Nem szerette Mária. (Elhatározással.)
Nem szerette, megvetette,
Pedig úgy szerette volna
Szeretni . . .
Vérét odaadta volna,
Hogyha egyszer Bethlen István
Kényszeríti szeretni.
Asszony szeret csunya embert,
Szeret erőszakos embert,
Jaj, de gyönge, tétlen embert,
Nem lehet azt szeretni!
Így lett Mária húsz éves
Oda volt az ifjúság . . . . (Elhallgat, mintegy álmodozva.)

WESSELÉNYI.

A lelke elszáll. Arcza vértelen,
Egy csepp bor — (Kínálja.)

Digitized by Google

MÁRIA.

(Elfogadja a poharat.) Éljen a magyar király!

WESSELÉNYI.

(Koczint. Lelkesen.) Éljen!

MÁRIA.

(Eldobja a poharat.) Nincs magyar király!

WESSELÉNYI.

De van!

MÁRIA.

Bethlen Gábor majdnem az volt,
Bethlen István öcscse volt.
Vajda-Hunyad, Oppeln ura,
Ratibornak herczege.
Brandenburgi Katalint
Megútálta egész Erdély,
Bethlen Istvánt várta minden.
Felesége kérve kérte:
„Légy Erdélyi fejdelem!
Fejdelem légy, magyar légy te,
Így lehetsz magyar király is!“ —
Bethlen István otthon ült csak.

Digitized by Google

Egy unszolta, egy szította:
Nagyratörő, erőszakos
Kurtaeszű Zólyomi.
Zólyomival Mária
Erre adta össze magát.
Így csordult ki emberek közt
Életének rossz híre, *)
Pedig tette tiszta szívvel,
Nagy szándékkal, akarattal;
Rossz erkölcscsel sohasem.
Nem magáért, csak uráért,
Ura jó és nagy voltáért,
Hogy nagy legyen Bethlen István,
S szerethesse Mária.
Mert Mária tud szeretni,
De nagyobbat csak magánál.
Bethlen István nyugtot akart,
Nem fejdelmi koronát,
Jó ember volt, szép ember volt
Virágos korában elholt!
Bár elébb is meghalt volna,
Soha meg nem érte volna
Hogy a fényes koronát
Maga vitte Rákóczynak,

*) Gyöngyösi szavai. *Szerző.*

Digitized by Google

Györgynek, Lorántfi Zsuzsánna
Ravasz, erős jó urának.
Rákóczy lett fejdelem,
Zólyomiban kigyult a
Pártütés zsarátnoka
(Nem szerelem tüze volt az)
Ez a tűz őt elégette.
Börtön éjjelére került,
Örök éjben, megvakulva
Ül most szegény Zólyomi.

WESSELÉNYI.

Örök éjben! Meghalt szegény.

MÁRIA.

(Egykedvűen.) Nyugodjék hát békével.

WESSELÉNYI.

Nem sajnálod? Nem ejtsz könnyet?

MÁRIA.

Drágák az én könnyeim!
Volna százszor több szememben,
Mind kevés az önmagamnak!
Én sirassam Zólyomit?

Digitized by Google

ÉVA.

Hová tekintesz, Mária! Szemed
Rossz tűzben ég. Szólj!

MÁRIA.

(Új kupát ragad.) Éljen az igazság! (Eldobja.)
Nincs igazság, mind csak gazság.
Látjátok szép Bethlen Istvánt?
Ottan fekszik kiterítve
Az ecsedi várteremben.
Koporsóját átöleli
Szegény árva özvegye.
Halva fekszik, a ki ifjú,
S él az öreg Bethlen apó
Az a friss ajk bezáródott,
Az a hervadt tátva mosolyg.
Öreg Bethlen, a fogatlan,
Tehetetlen, éhes ölyv,
Megrohanja az özvegyet.
Esküszik a koporsóra,
Ottan fekvő szép fiára,
Hogy nem hagyja, hogy nem adja
Özvegyének örökét.
Mert hűtelen, nem szerette.
Szegény özvegy maga látta

Digitized by Google

Bethlen István rendeletét,
Beleírva: „Hű asszonyom,
„Szerelmetes ápolóm,
„Széchy lánya, Máriámé,
„Övé legyen Vajda-Hunyad,
„Övé Déva, övé Ecsed,
„Övé legyen Bábolna.“
De míg koporsónál térdelt
Öreg Bethlen ifjú menye,
Eltűnt a végrendelet —
S most az öreg átkozódva
„El sem temettetem addig“
Így kiált föl, rikácsolva
„Bíró elé viszem fiam,
„Holt teste is tanúskodjék
„Gonosz erkölcseid ellen,
„Ha itt mindjárt le nem mondasz
„Bábolnáról és Ecsedről,
„Hűtelen, rossz Mária “
És az özvegy imádsága
Káromlásra fordult ottan,
Szegény ura teteméről
Elhurczolta a hajánál
Álnok, kapzsi, öreg Bethlen,
S nem enged, míg Mária

Digitized by Google

Le nem mond java javáról.
Nem marad neki, csak Déva
S Vajda-Hunyad holtaig.
Ennyiért engedte Bethlen
Szegény férjét eltemetni,
Kora sírján egyet sírni,
Azután a temetőről
Nem engedte hazatérni.
Az ecsedi fényes várból
Kizárta az özvegyet.
Szép holmiját kivetette,
Őt magát be sem bocsátá,
Úgy ment tovább cselédivel
A kipusztult Mária.
És a kastély el nem sülyedt,
A temető meg nem mozdult,
A nap vissza még se fordult,
Tisza vize ki nem csordult,
S öreg Bethlen nevetett.
Oh, sülyedj el, Ecsed vára,
Ne állj ott Isten csúfjára!
Törjön rád az egek tüze,
A föld vize, mocsár bűze!
Ne légy porrá, rajt' fű terem,
Ne légy vízzé, benn' hal tenyész —

Digitized by Google

Ne légy klastrom, ne czínterem,
Iszap légy, hol mind' elenyész —
Farkas had üvöltsön ottan,
Veszsz el árván, elhagyottan,
Késő unokák mondhassák:
Van Isten és van igazság!

ÉVA.

(Wesselényihez) Nem láttam így sohase!
Félek tőle.

WESSELÉNYI

Félek magamtól, ha így látom őt,
Hogy én is úgy vétettem ellene.
Neki a gyűlölet a levegője,
Csak abban él!

MÁRIA.

(Kaczagva az asztalra üt) Éljen a szerelem!
Nos igyatok, — én is iszom, (Iszik)
Mert a bor jó — és bor nélkül
Meg se történt volna
Az egész dolog.
Akarod-e tudni
A Kun István dolgát?
Furcsa dolog, csoda dolog,

Digitized by Google

Egész világ száján forog.
Tudja minden, urak, szolgák . . .
De mikéntjét, okát, fokát
Csak mi ketten tudjuk,
Én, meg kedves férjem
Rozsalyi Kun István.

Megúnja az ember,
Még az édeset is
Hát a keserűt még.
Tele voltam gyűlölséggel
És azt hittem, hogy kiűzöm
Szeretettel, szerelemmel.
Kun István előttem térdelt,
Szép volt, deli, . . . vágygyal teli,
Bátor, ifjú, elkapatott.
Mért ne lennék felesége?
Nem ő nyert meg, én beszéltem
Ő mellette a szivemnek.
„Próbálj, szivem, csak szeretni,
Fejedelmi nagy álmokat
Félre vetni, kinevetni.“
Ez nagy bűnöm, beismerem.
Érzésnek ki parancsolna?
Szerelem nem asszony solyma,

Digitized by Google

Szabad madár a szerelem.
Akkor jő, ha ő akarja.
Hozzám nem jött, s ha jött volna,
Kun István azt elzavarja. (Szelidebben.)
Láttál-e piruló, halványodó
Félő, reménylő, nyugtalan menyasszonyt?
Mint a kis mécs a nyoszolya felett
Nagyot lohog, ha nyílik a kis ajtó,
Úgy lobban a menyaszony kis szive,
Nem tudva, elhal-e ijedtiben
Vagy lángra lobban-e, mely égre tör?
Így vártam én a vőlegényemet,
Remélve és imákkal kérve Istent,
Hogy tőle tanuljon szivem szeretni,
Engedni, tűrni és magát alázni.
Mert tudtam én s nem újság az nekem,
Hogy az alázat minden nő erénye.
A hogy kinyilt az ajtó, szivem is
Kinyilt, majdhogy elébe nem öntöttem
A lelkemet! S itt állt a vőlegény —
Kidűlt szemekkel, lihegő ajakkal,
Kipirosult orczával, ingadozva,
A szava álmos gyermek dadogása,
Ajkán a féleszűek mosolya,

Digitized by Google

S boros lehétől beteg lett a lég! (Undorral.)
Ez volt a tömjén szivem új oltárán!
Zárodj be, keblem nyilt szentélye!
Gyertyák,
Ne égjetek! Ez hát a szerelem!
És ezt az embert akartam szeretni!
(Undortól összerázkódva hallgat.)
Akarod még tudni
A Kun István dolgát?
Mutató ujjamnak
Nem akart engedni,
Parancsoló szómra
Nem akart hajolni,
Eldobott gyűrűjét
Nem birta fölvenni, (Kaczagva)
Kidobtam a nyilt ablakon
Gyűrűjét a kertbe,
És utána ... uramat!
Hahaha!
Uram ő? Uram lehetne
A ki gyenge? A ki gyáva?
Nem volt ő uram soha!
Szivem *szűz* a szerelemtől
Szűz a Kun István lehétől.
Odahagytam, meg sem álltam

Digitized by Google

Déva csöndes udvaráig.
Rám ütött ott lovashaddal,
Visszavertem ágyúszóval:
Így lettünk mi világ csúfja,
Így lett Mária szabad!
Éljen hát a szabadság!
(Fölemeli a poharat, de leteszi szomorúan.)
Szabad asszony már nem asszony,
S lóháton jár fegyveresen
A szabadság!
„Minap láttam Széchy Márját,
„Erdőn nyargalt, kócsagosan
„Prémes kalap a fejében,
„Szablya volt a nyeregfőben,
„A kezében felvont pisztoly,
„Csupa férfi a körében.“
Nevet ezen Rákóczy György
És korholja Wesselényi.

WESSELÉNYI.

Oh bocsáss meg! Oh bocsáss meg!

MÁRIA.
(Mind lágyabban)

Mit csináljon szegény asszony,
A kit üldöz mérges ura?

Digitized by Google

Mit csináljon szegény özvegy,
A kit fosztogat az ipja?
Mit csináljon szegény árva,
Kit fogságra vet az anyja?
Mert ezt tette Széchy Györgyné
A lányával Máriával.
Murányvára tömlöczében
Addig tartja szégyenszemre,
Míg le nem mond örökéről,
Csány, Derencsény, Enyiczkéről.
Szegény árvát ág is húzza,
Föld is bántja, ég is veri,
Szivét senki sem ismeri,
Sem idegen, sem rokon.
Még ha van is nyugvó fészke,
Kiüldözi világ nyelve. (Fölemelt hanggal.)
Volt nékem ily csöndes fészkem
Szerencsényben, Wesselényi
Jó párjánál Zsófiánál,
Oh hogy ott sem tűrtek engem!
Ráírt a hatalmas ura,
Wesselényi, a csatából,
S ő elzárta ajtaját! (Fájdalmasan)
Oh, csak ezt ne, oh csak ezt ne,
Oh csak ezt ne tették volna!

Digitized by Google

Ekkor ment ki a szelidség
Szivem legvégső zugából,
És a kétség lett a gazda.
Nincs hát hűség, nincs barátság,
Nincsen jóság, rossz a világ,
S rossz vagyok hát magam is.
Oh, mindaddig jó az ember,
Míg nem hiszi maga is,
A mit róla ocsmány nyelvek
Hazudnak! (Elfojtja könnyeit.)
El is hittem gonosz voltom',
Megnyugodtam, hidegültem,
Szivemen a gyűlölségnek
Fagyos kérge dermedett.
Óh mért jöttél, Wesselényi,
Óh mért kellett téged látnom
Meleg szódat hallanom!
Melengetted, olvasztottad
Azt a hideg biztos jeget
Szerelemnek hő lehével
S megtanítál sírni újra:
Jaj nekem, mily édes volt!
Hogy tudnának, még szeretni,
Hogy én tudnék még szeretni.

Digitized by Google

(Zokogva felugrik, Wesselényi letérdel előtte, Éva sírva fogja kezét.)

Elmúlt, elmúlt! Ez is elmúlt!
Kegyetlen volt, ah, de szép . . . .!

WESSELÉNYI.

(Megragadja kezét és csókolja.) Oh Mária!

MÁRIA.

(Kiragadja kezeit, ijedten.)

Hozzám ne érj! Beszennyez ez a kéz.
Szégyen tapad hozzá meg a halál.

(Trombitaszó kívülről.)

Hallod a jelt! Most érkezik bakóm.

ÉVA.

(Kisiet.) Az uram! Oh siessetek el innen.

(El.)

MÁRIA.

Siess el innen! Élj, ki tiszta vagy,
És a tisztátalant hagyd a halálnak.

WESSELÉNYI.

El innen, én? Halálnak hagyni téged?
Ott künn az élet, boldogság, dicsőség!
Vitézeim a jelre várnak. Óh

(Mária megragadja az asztalon fekvő pisztolyt.)

Digitized by Google

Légy az enyém! Murányt add a királynak —
S dicsőség fedje a nevedet, együtt
A Wesselényi névvel, mely — tied!
(Elakarja kapni tőle a pisztolyt.)

MÁRIA.

Dicsőség engem? Szégyen tégedet?
Én nem lehetek a te hitvesed.
Nem mondtad úgy magad?

WESSELÉNYI.

Őrült valék!

MÁRIA.

De hátha most vagy az? Vagy ez a vár
Takarja szégyenem? Van ára annak,
Mit szerelemből nem szántál nekem?

WESSELÉNYI.

Van ára! Az, hogy ennyi sérelemre
Szeretni bírsz még! Oh, ne küzdj tovább!

Digitized by Google

A büszkeség volt a te veszedelmed,
Legyen alázat mentő csónakod.
Szeretni tudj, és tiszta lészsz nekem,
Szeplőtlen a világnak és magadnak.
Légy asszony és bocsáss meg és szeress!

MÁRIA.

Szeretni. — Oh tudnálak én szeretni,
Ha visszaadnád a becsületem'.

WESSELÉNYI.

A *nevemet* adom. Az nem becsület?

MÁRIA.

Nem az, ha árulás a kezed ára.
Higyjem neked, hogy igazán szeretsz?
Tégy hát olyant, mi igazán bizonyság!
Ne kényszeríts hozzád, de térj te hozzám.
Íme Muránynak kulcsai. Murány
Tied, magam is az leszek. De kardod
Legyen a *magyaré* s *Rákóczyé*.

WESSELÉNYI.

Én áruló! Én hagyjam el a zászlót!
Királyomat! Adott hűségemet!
Képzelni bírod ezt? (Trombitaszó.)

Digitized by Google

MÁRIA.

S te képzeled,
Hogy én e névre, Széchy Mária,
Hírhordta, ócsárolt nevére még
Ez új pecsétet, árulás pecsétjét
Nyomjam reá és így legyek tied?
Hallottad Illésházy trombitáját?
Halált jelent, ha bebocsátom őt.

WESSELÉNYI.

Hát jer velem. Lemondok én Murányról!

MÁRIA.

De én soha! Vagy esküszöl, hogy itt
Rákóczy híveként, az én nevemben
Védelmezed a várat, vagy e kulcs
Megnyitja Illésházynak a várat!

WESSELÉNYI.

Az nem lehet! Az nem lehet soha!
(A porkoláb jő sietve; a nyitott ajtón át látszanak a Máriához esküdt katonák, a mint sorakoznak.)

PORKOLÁB.

Itt, asszonyom, a percz! Barátaid
Megjöttek-e? (Wesselényit látva.)

Digitized by Google

Csak ennyi? A követ?
A kulcsokat kivánja Illésházy.
Ha nem adod, a harcz következik.
Készek a híveid. De jő a hajnal
S az ittas őrség ébredez. A kulcsot
Adod-e, vagy a kihívást!

MÁRIA.

(Wesselényit nézi, aztán elszántan odaadja a kulcsot.)

A kulcsot!

PORKOLÁB.

Halálod ez! Menekszem, ha lehet. (El.)

WESSELÉNYI.

(Térdre borul.) Oh jer velem! Az ablak
nyitva. Künn
Az élet és a szerelem!

MÁRIA.

(Érzéssel.) Az élet!
A szerelem! Tied az, nem enyém!
Csókolj meg egyszer s menj!

WESSELÉNYI.

(Megcsókolja.) Oh Mária!
E csók a válás csókja nem lehet.

Digitized by Google

MÁRIA.
(Édes elmerültségben.)
Első . . . utolsó! Ah! . . . Isten veled!

WESSELÉNYI.
Nem jösz velem?

MÁRIA.
Nem! Élj te boldogul!

WESSELÉNYI.
Nélküled boldogul? Meghalsz te itt
És Wesselényi élne!

MÁRIA.
Léptek. Óh —
Siess!

WESSELÉNYI.
Nem én!

MÁRIA.
(Térdre borulva.) Ha szeretsz, menekülj!

WESSELÉNYI.
Szeretsz hát, Mária! (Fölragadja, kicsavarja kezéből a pisztolyt és őrülten csókolja.)
Szeretsz! Szeretsz!

Digitized by Google

TIZENKETTEDIK JELENET.

MÁRIA, WESSELÉNYI, ÉVA, LISZTIUS, ILLÉSHÁZY *jönnek.* WESSELÉNYI *a pisztolylyal az ablakba vonúl, hol a függöny eltakarja.* PORKOLÁB.

ILLÉSHÁZY.

(Dühhel Máriának.) Hah, áruló! Kezedben
volt a kulcs!
Lerészegítve a sereg. A várnagy
Házába zárva! Foglyom vagy!

MÁRIA.

E vár
Enyém. Joggal parancsolok.
Elfoghat az erő: a fejdelem,
Kinek híve vagyok, s híve te vagy,
Itéljen itt.

ILLÉSHÁZY.

A fejdelem itélt! (Irást mutat neki.)

MÁRIA.

Murány tied! Meg Lisztié.
(Keserű nevetéssel.) Oh hű,
Jó fejdelem, illőn jutalmazod te

Digitized by Google

Hűségemet! A király ideadta,
Rákóczy elveszi! Dicsértessék
Rákóczy szép neve! Oh Wesselényi!

ILLÉSHÁZY.

Mit, Wesselényi? Kéne Wesselényi?
Számára kérted el a kulcsokat?
Csak jöjjön el! Segítsen, hogyha tud!
(Lövés. Wesselényi eléjön.)
Ördög s pokol!

WESSELÉNYI.

Hívtál, és itt vagyok.

MÁRIA.

(Testével takarja.)
El innen! Oh vesztemre jősz!

ILLÉSHÁZY.

Így őrzöd
A várat? (Kardot húz.) Wesselényi vagy magad
Vagy embere?

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Kardot húzva.) Én, Wesselényi és
A király embere!

ILLÉSHÁZY.

Kirántad.) Most az enyém!
Visszahökkenve.) Mi ez?
Az ablakban megjelen István felvont pisztolylyal.)

ISTVÁN.

Utánam! (Bejő.)

GOMBKÖTŐ.

Az ablakban.) Éljen a király! (Bejön, utána egyenkint a Wesselényi katonái.

ILLÉSHÁZY.

Hah, czudar árulás. (Lisztiusnak.)
A katonákat!
Hívd be a harmineczat, ki ébren áll!

LISZTIUS.

Királyom ellen, én soha!
Wesselényinek adja kardját.)
Uram!
Jelentsd hűségemet a jó királynak!

Digitized by Google

ILLÉSHÁZY.

(Ezalatt az ajtóhoz szaladt, a porkoláb vele.)

Ide, barátim!

PORKOLÁB.

Éljen Mária!

KATONÁK.

(Berontanak és Mária előtt leborulnak.)

Éljen Mária!

PORKOLÁB.

(Illésházyra mutat.)

Fogjátok el! (Négy katona körülállja Illésházyt.)

ILLÉSHÁZY.

Ah, Mária, kijátsztál.
Véredbe' van az árulás!

WESSELÉNYI.

Elég!
Ne szóljon itten senki. A király
Nevében ím elfoglalom Murányt.
Ki hódol a királynak?

(Mind letérdel, kivéve Illésházyt és Máriát.)

És te nem?

Digitized by Google

MÁRIA.

Hatalmad van, uram, e vár felett,
De nincs felettem.

WESSELÉNYI.

Széchy Mária!
Nem hódol a királynak büszke lelked?
Kinek akarsz hát híve lenni? Mondd!
Nincs a kezedben Rákóczy írása?
(Mária összerezzen.)
Lemondott rólad ő — te róla nem?
Hűséget annak, a ki hűtelen?

MÁRIA.

Ha nincs hűség a földön s Máriát
Elhagyja minden, ő nem önmagát.
Foglyod vagyok — a király híve nem!

WESSELÉNYI.

A foglyod én — nagyszívű Mária!
Lám minden elhágy. Rokonid, barátid,
A fejedelmed — és a várad is.
Csak én vagyok híved. Oh Mária,
(Letérdel.)
Kit a világ nem ismer — általam
Mutasd meg igaz arczod a világnak.

Digitized by Google

Légy Wesselényié — és a hogy ő
Tisztel s szeret, szeressen a világ,
És tudja meg, ki Széchy Mária!

MÁRIA.

A hitvesed!

WESSELÉNYI.

Szerelmes hitvesem!

MÁRIA.

Így, a hogy állok, fogva, elhagyottan,
A régi birtoktól megfosztva, rajtam
Új árulás szinével? Wesselényi!

WESSELÉNYI.

Így, a hogy itt állsz. Légy enyém!

MÁRIA.

Ne tedd!
Megbánod — Óh tanácsolj, Éva — Nem!
Te nem szeretsz! Tanácsolj, Lisztius, te.
Ez sem. Oly árva vagyok! Boldog én?
De lehet-e? (Az ablak felé téved szeme.)
Ki ez?

Digitized by Google

WESSELÉNYI.

Jóságos Éva, kelj föl.
S te Illésházy, szabadon mehetsz!
De térdepelj mindennap az előtt,
Ki gyenge asszony, de erősb tenálad.
S ti katonák, széledjetek. Az őrség
Lerakja fegyverét. Ki a királynak
Felesküszik, marad — ki nem, mehet.
(Katonák el.)
S most hívjatok papot, hogy Isten áldja,
Mit a szerencse s szerelem adott!

ISTVÁN.

Nos, jó uram! Nem voltam én próféta?

WESSELÉNYI.

Igaz, fiam! Mindent tud a poéta!
(Künn diadalmas induló.)
(A függöny legördül.)

Digitized by Google

JEGYZET.

Széchy Mária és Wesselényi szerelméről, Murányvár elestéről annyiszor regéltek a magyar költők, hogy e tárgy új földolgozása igazolásra szorúl a költő részéről. Az én igazolásom — ha a munka sikere nem adja meg — a tárgy fölfogásában van, mely lényegesen különbözik az eddigi földolgozásoktól. Széchy Mária epikusainknál (talán Gyöngyössy kivételével) és Kisfaludy Károly drámájában is úgy tűnik föl, mint Murány egyedüli ura és az ottani csapatok vezetője. Testvéreiről, kik egyenjogú urai voltak a várnak s férjeik által domináltak az özvegy fölött, csak Gyöngyössy tesz említést. A vár átadása tehát, melyre Mária szerelemből határozza el magát, nem egyéb, mint a politikai meggyőződés és a harczi kedv meghajlása a szerelem előtt. Drámai küzdelemre ez alapon nem igen marad tér sem Máriának, sem Wesselényinek. A mint látják és megszeretik egymást, a főkérdés el van döntve s csak külső akadályok legyőzéséről van szó. Ez is

Digitized by Google

aránylag könnyű dolog, midőn Máriában a vár urát és az őrsereg parancsolóját látjuk. Itt a költői érzés maga is azt súgja, hogy hézagnak kell lennie, s hogy e hézagot, ha drámai lefolyását képzeljük ez érdekes történetnek, belső küzdelemnek kell kitöltenie. A história kutatásai azonban e sejtelemnek hatalmas istápot nyújtanak. Széchy Mária *valódi* története mind a hőst, mind az eseményt egészen más színben tűntetik fel, mint a hogy azokat a költők eddigi feldolgozásából ismertük s hozzá tehetem mindjárt, hogy úgy tűntetik fel alapjukban mindkettőt, mint a hogy a jelen darabban vannak bemutatva. Széchy Mária, Bethlen István özvegye (hír szerint az erdélyi pártütő Zólyomi kedvese), Rozsályi Kún elvált hitvese, tényleg nem úr, hanem inkább elnyomott, előélete miatt gyanusított rab volt Murányban, hol a Rákóczy őrserege élén Illésházy György, a Széchy Éva ura, és Lisztius báró, Széchy Kata férje, gyakorolták a hatalmat. Máriának tehát a szerelmen kívül, melyet Wesselényi keltett benne, voltak igen nyomós és majdnem kényszerítő okai, Murány vár politikai állása iránt külön terveket követni. De voltak a szerelmen és politikai hűségen kívül

Digitized by Google

nagy és érdekes akadályok is, melyeken keresztül kellett magát küzdenie. A külső akadályokhoz a költő bátran hozzá képzelhetett, sőt hozzá *kellett* Mária egyéni története ismeretével képzelnie, egy belső nagy akadályt, melyet az eddigi feldolgozók ignoráltak: s ez a Széchy Mária női *hírnevén* esett folt. Hogy rossz hírneve *volt* a murányi amazonnak, annyira kétségtelen, a mennyire azt Gyöngyössytől Arany Jánosig minden poétája szándékosan elhallgatta; sőt megvan e hírneve ma is, nemcsak egykorú gúnyiratok alapján, hanem látszólag az elismert történeti tények összevetéséből. Hogy *megérdemelte* volna e rossz hírét, tagadom és tagadhatom; nemcsak a meglevő adatok szerint, hanem mert mint költőnek jogom volna őt eszményíteni is, ha szükségét látnám; sőt a jobbat kell hinnem, ha a rossz nincs bebizonyítva. De a tényt, hogy női erényéről rossz véleményen lehettek kortársai, ignorálnom nem lehetett s nem is kellett; sőt darabom lélektani rúgójává tettem azt: s ebben különbözik munkám — akár előnyére, akár hátrányára — az eddigi feldolgozásoktól. Egy rendkívüli nő harcza meg nem érdemelt rossz híre ellen: ez az, a mi iránt a közönséget érdekelni kivántam.

Digitized by Google

A vértezett kebel alatt lássák az üldözött asszony szenvedő szívét. A költői siker a közönség itéletétől függ; a históriai meggyőződés mellett szól az, mi következett, mert Széchy Mária mint Wesselényi nádor felesége hű asszony, megbízható szövetséges és tiszta érzésű honleány volt, — hívebb és magyarabb tán, mint Nádasdy, Zrínyi és Frangepán, kik összeesküvésért életükkel lakoltak A ki tehát e dráma nyomán rokonszenvébe akarja fogadni ez érdekes és ritka asszonyt, azt ne tartóztassa kétség az ő jellemének tisztasága iránt: becsvágyó, hibás, harczias és szerelmes nő volt, de a Vénus nevet, melyet reá ruháztak, mással mint szépségével nem igazolhatja a történelem. A kinek e részben kétségei vannak, s a kit ezen a bölcsőtől a sírig regényes, változatos és küzdelmes élet egésze érdekel, azt azon forrásra utalom, melyből a szerző különös szivességéből még a munka kinyomatása előtt meríthettem, s ez Acsády Ignácz úr gondos, körültekintő s mindvégig érdekes műve, mely a tört. társaság által kiadott *Történeti Életrajzok* folyamában most jelent meg. Széchy Mária életének lefolyása, tizennégy éves korában kötött első házassága, az ifjú özvegynek kapzsi ipja által

Digitized by Google

történt szorongattatása, összekelése Rozsályi Kúnnal, elválása s az ágyúostrom, melylyel második urát magától elűzte, saját édes anyja által történt elfogatása s számos egyéb zaklattatása, melyek közűl az összeesküvési pör a legsanyarúbb volt: mind oly epizódjait tárják fel e ritka életnek, melyekről a legtöbb magyar olvasónak, ki a murányi Vénusről csak is a murányi esetet tudja, fogalma sincsen. Pedig mind ezt tudni nemcsak magában érdekes és tanulságos, hanem a murányi szép kaland hősnőjének *valódi* alakját e nélkül ismerni és méltatni merőben lehetetlen. A drámaíróknak pedig — ha az én kisérletem nem talált sikerülni, — főkép pedig a regényíróknak Acsády életrajza valódi kincses ládát nyújt, a melybe csak belemarkolni kell, ha megvan hozzá az igazi marok.

Digitized by Google

PROCHASKA KÁROLY UDVARI KÖNYVNYOMDÁJA.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PH 3213 .D62 S9 C.1
Szechy Maria :
Stanford University Libraries
3 6105 035 963 144
PH 3213 D62 S9

STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD, CALIFORNIA
94305

Digitized by Google